

STADSBYGGNADSKONTORET

PLANAVDELNINGEN

Giuliana Conciauro

Tfn 08-508 27 320

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

DNR 2006-05021

SID 1 (52)

2016-01-25

Samrådsredogörelse Detaljplan för Primus I m.m. i stadsdelarna Lilla Essingen och Fredhäll i Stockholm,

Dp 2006-05021

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund	2
Förslagets syfte och huvuddrag	2
Hur samrådet bedrivits	3
Ämnesvisa synpunkter	3
Allmänt om förslaget och utvecklingen	3
Hälsa och säkerhet	3
Miljö- och klimataspekter	6
Parker och grönområden	6
Kulturmiljö	6
Gator och trafik	7
Arkitektur och gestaltning	8
Barn och unga	9
Övriga frågor	9
Allmänt om samrådet och planprocessen	9
Synpunkter från boende, privatpersoner och näringsidkare	11
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	13
Föreslagna förändringar	23
Inkomna synpunkter	25
Statliga och regionala myndigheter och förbund	25
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	32
Övriga remissinstanser	40
Sakägare enligt fastighetsförteckning	41
Övriga, ej sakägare	42

Sammanfattning

Detaljplanen syftar till att möjliggöra ny markanvändning för ca 600 bostäder och lokaler för publikt ändamål, förskola m.m. på Lilla Essingens nordvästra del – Primusområdet. Planförslaget sändes ut på samråd under perioden 19 maj – 31 augusti 2014. Under samrådet har 105 yttranden inkommit. Namnlistor med totalt 154 namnunderskrifter har även medföljt yttranden från boende och privatpersoner. Länsstyrelsen anser att bl.a. risk, buller, kulturmiljöfrågor och strandskydd behöver utredas vidare. Merparten av berörda remissinstanser ställer sig positiva till/har inte framfört några synpunkter på syftet och grundragen i planen men framför synpunkter i olika sakfrågor såsom buller, planförslagets exploateringsgrad, utformning och gestaltning av föreslagna parkmiljöer och bebyggelsestruktur, båtklubbarnas verksamheter m.m. Många boende och privatpersoner som framfört synpunkter anser att planen medger en för hög exploatering och att planförslaget inte ligger i linje med gällande översiktsplan m.fl. styrdokument. Många anser att endast redan ianspråktagen mark ska nyttjas för nya bostäder och verksamheter så att befintliga grönområden och träd kan bevaras, att kollektivtrafiken förbättras samt att parkeringstalet höjs. Många boende ställer sig kritiska till föreslaget skärmmus.

Med anledning av inkomna synpunkter från länsstyrelsen så har stadsbyggnadskontoret behövt göra fördjupade utredningar avseende bl.a. buller och kulturmiljö efter samrådet som grund för en bedömning av projektets genomförbarhet samt för att klargöra projektets förutsättningar. Länsstyrelsen ansåg även i sitt samrådsyttrande att en ansökan om upphävande av strandskydd skulle påbörjas innan ärendet förs vidare vilket kontoret har gjort. Länsstyrelsen har gjort bedömningen att strandskyddet kan upphävas inom all föreslagen kvartersmark för ny bebyggelse. Kontorets bedömning är nu att störningar från trafikbuller går att hantera. Fortfarande kvarstår diskussioner avseende riskfrågor, kulturmiljö, upphävande av strandskydd inom allmän plats m.m.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet: risk, trafikbuller, kulturmiljö, strandskydd, geoteknik, luftkvalitet, arkitektur och gestaltning, trafik samt behov/placering av ytor för exempelvis klubbhus m.m. för berörda båtklubbar samt handel. Kontoret föreslår att planförslaget kompletteras med planbestämmelser med hänsyn till bullerproblematiken samt riskaspekter, exempelvis förutsättningar för bullerskärmmning mellan kvarterens öppningar mot Essingeleden samt att tillåta funktioner i bottenvåning närmast Essingeleden begränsas men kompletteras med användningen "K" (kontor) för övriga våningsplan. Kontoret föreslår även att framtida verksamhetslokaler i större utsträckning säkerställs genom planbestämmelse.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Detaljplanen syftar till att möjliggöra ny markanvändning för ca 600 nya bostäder med lokaler för publikt ändamål på Lilla Essingens nordvästra del – Primusområdet. Planen ska fullfölja intentionerna som anges i *Promenadstaden - översiktsplan för Stockholm* för att skapa en attraktiv stadsmiljö och bättre möjligheter till rekreation vid stadens vatten.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 19 maj – 31 augusti 2014. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, på Kungsholmens stadsdelsförvaltning samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Kungsholmen, onsdag den 21 maj 2014. Samrådsmöte hölls i form av Öppet hus måndag den 26 maj 2014, kl. 16:00-20:00 i Bolindersalen i Tekniska Nämndhuset. Ca 150 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet från berörda remissinstanser enligt sändlista samt sakägare enligt fastighetsförteckningen. Synpunkter som har inkommit från boende, privatpersoner och näringsidkare redovisas separat under en egen rubrik. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i efterföljande avsnitt *Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande*.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

De allra flesta svarande remissinstanser ställer sig positiva till/har inte framfört några synpunkter på syftet och grundragen i planen. Planförslaget anses dock behöva bearbetas vidare i olika sakfrågor såsom risk, trafikbuller, kulturmiljö, arkitektur och gestaltning m.m.

Länsstyrelsen konstaterar att de lokala förutsättningarna på platsen inte är gynnsamma med avseende på hälso- och säkerhetsaspekter, men menar samtidigt att bebyggelse bör kunna placeras och utformas så att de negativa effekterna kan hamna på en godtagbar nivå. Länsstyrelsen framhåller att planerade bostäder kan komma att utgöra ett viktigt tillskott till länets bostadsförsörjning, men anser att samrådshandlingarna behöver kompletteras i vissa avseenden för att säkerställa att förutsättningar finns för att genomföra planförslaget med den utformning och med den mängd bostäder som föreslås. Länsstyrelsen framför synpunkter på planförslaget med avseende på risk, trafikbuller, strandskydd, miljökvalitetsnormer, luftföroreningar, markföroreningar, ras och skred, översvämning med mera. Synpunkterna redovisas vidare under respektive ämne nedan. Länsstyrelsen anser även att det inte framgår hur väl kommunikationsanläggningen av riksintresse kan tillgodoses, med avseende på risker, trafikbuller m.m.

Hälsa och säkerhet

Risk

Länsstyrelsen framhåller att bebyggelseförändringar i närheten av Essingeleden väg E4/E20 inte får innebära att trafikkapaciteten riskerar att inskränkas eller att framtida funktion påverkas negativt. Som ett underlag i bedömningen av planens lämplighet anser Länsstyrelsen därför att det behöver framgå på vilket sätt kommunikationsanläggningen av riksintresse påverkas av planförslaget.

Länsstyrelsen anser att såväl individ- som samhällsrisk ska beaktas i samhällsplaneringen. För att kunna bedöma planens lämplighet saknar

Länsstyrelsen ett tydligt ställningstagande och motivering till varför staden väljer att exploatera ytterligare i ett så riskutsatt läge. Länsstyrelsen menar att det i sammanhanget bör framkomma vilka åtgärder som valts för att minimera ökningen av samhällsriskerna samt om ytterligare åtgärder kan vara skäligena.

Länsstyrelsen anser att formuleringen i en planbestämmelse under rubriken ”Risk- och störningsskydd”; ”byggnader med svårutrymda verksamheter”, kan vara svår att tillämpa/tolka i ett senare skede, varför den behöver preciseras på lämpligt sätt. Länsstyrelsen framhåller även att parkområdet i planförslaget medger badstrand, och att risk för påsegling av badande samt i båthamnen därför behöver omhändertas.

Trafikverket framhåller att Essingeleden är primär led för farligt gods, och att personer inte bör uppehålla sig under bron mer än sporadiskt samt att de stråk som passerar under Essingeleden bör begränsas. Vidare betonar Trafikverket att Essingeleden är av riksintresse och har en mycket stor regional betydelse.

Storstockholms brandförsvaret anser att riskanalysen behöver kompletteras med en kvantitativ redovisning av hur de riskreducerande åtgärderna påverkar risknivån inom området efter genomförande, samt en kostnad/nyttoanalys. Storstockholms brandförsvaret framhåller vidare att det i riskanalysen dessutom saknas en bedömning av vilken påverkan nivåskillnaden mellan Essingeledens vägbana och planområdet kan ha. Storstockholms brandförsvaret bedömer att planförslaget troligen kan utgöra ett av de undantag där skyddsavstånden inte är tillräckliga. Det kan innebära att riskreducerande åtgärder även behöver vidtas för byggnader som ligger utanför det skyddsavstånd som Länsstyrelsen har angivit. Storstockholms brandförsvaret framför även synpunkter angående utrymningssäkerhet samt utbyggnad av brandpostnät.

Buller och vibrationer

Länsstyrelsen anser att avsteg från bullerriktvärdena bör kunna tillämpas, men menar samtidigt att utformningen av bebyggelse och lägenheter behöver studeras ytterligare innan planprocessen drivs vidare. Länsstyrelsen anser inte att det framgår om föreslagna skärmande åtgärder gör att riktvärdena kan klaras för hälften av boningsrummen. Då det enligt bullerutredningen är mycket svårt att uppnå ljudklass B inomhus menar Länsstyrelsen att det behöver övervägas att i första hand reglera användningen i de skärmande byggnadskropparna till något mindre känsligt än bostadsanvändning, helt eller delvis. Länsstyrelsen tar upp skärpta planbestämmelser som en ytterligare möjlighet. Länsstyrelsen anser att alla möjligheter att dämpa bullret från Essingeleden bör tas tillvara och att bullerskärkning längs med Essingeleden bör övervägas ytterligare. Entréförhållanden bör regleras så att entréerna kan nå bekvämt från bullerdämpad sida. För att rätt kunna bedöma föreslagen markanvändnings lämplighet bör områdets bullerpåverkan från alla relevanta bullerkällor redovisas.

Även Trafikverket samt Skönhetsrådet lyfter fram att möjligheten till annan användning än bostäder bör prövas i de hus som planeras som bullerskydd. Trafikverket efterfrågar att bullerredovisningen kompletteras med flygbuller och buller från spårvägstrafik.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden vill att en bullerskärm anläggs längs med Essingeleden samt att bullerdämpande åtgärder i föreslagna portiker utreds. Nämnden vill att sovrum i så stor utsträckning som möjligt placeras mot tyst sida. För att få en bättre ljudmiljö som helhet föreslår Miljö- och hälsoskyddsnämnden att en prövning görs av effekterna av att hus 12-14 (strandhusen) flyttas, så att de ligger bredvid (nordväst om) hus 1 respektive hus 4 längs vattnet.

Trafikförvaltningen vill säkerställa att eventuella störningar från busstrafik beaktas. Trafikförvaltningen framhåller att bostäder ska utformas för att säkerställa innehållande av Folkhälsomyndighetens allmänna råd avseende lågfrekvent buller.

Swedavia har inga synpunkter på planförslaget med avseende på flygbuller.

Hyresgästföreningen Kungsholmen framhåller att bullernivåerna inom området vida överskrider gällande normer. Essinge hembygdsförening vill att beräkningar på partikelhalter och buller för angränsande fastigheter görs och att fastighetsägarna friskrivs alla krav på att själva bekosta åtgärder.

Ras och skred

Länsstyrelsen noterar att risken för ras och skred inte är utredd, vilket därför behöver redovisas inför nästa skede. Länsstyrelsen menar att området kan vara utsatt för erosion vilket i sin tur kan innebära risk för ras eller skred.

Översvämning

Länsstyrelsen anser att även byggnad 4 i planförslaget bör omfattas av planbestämmelsen "m2" så att detta skydd säkerställs även här, om inte lägsta tillåtna grundläggningsnivå regleras på annat sätt.

Luftkvalitet

Länsstyrelsen konstaterar att planhandlingarna redovisar att förutsättningar finns för att miljökvalitetsnormer för luft kan följas vid ett genomförande av planförslaget. I och med att planområdet ligger med närhet till Essingeleden anser Länsstyrelsen att luftföroreningar behöver beaktas i planeringen, och att planens konsekvenser ur ett hälsoperspektiv bör beaktas ytterligare vid fortsatt planläggning. Länsstyrelsen lyfter särskilt fram barns hälsa då barn är särskilt känsliga för luftföroreningar. Länsstyrelsen menar att användningen "C" bland annat kan behöva preciseras för att undvika att bland annat barn kommer att vistas mer än tillfälligt i utemiljön på trafiksidan.

Trafikverket framhåller att om miljökvalitetsnormer för luft överskrids är det viktigt att vistelseytor inte förläggs nära där överskridanden förekommer.

Hyresgästföreningen Kungsholmen motsätter sig förslaget med hänsyn till att miljökvalitetsnormer för kväveoxid och för partiklar, samt normer för buller överskrids i dagsläget.

Markföroreningar

Länsstyrelsen menar att föreslagen teknisk skyddsåtgärd, radonsäker byggnation, är en lösning som inte ska ses som den enda skyddsåtgärden utan som en extra skyddsåtgärd. Länsstyrelsen anser att det bör säkerställas att

informationen om denna installations betydelse för kvaliteten på inomhusluften bevaras och att ansvaret för kontrollen av denna funktion utreds. Efter rivning av befintliga byggnader inom planområdet anser Länsstyrelsen att kompletterande undersökningar av mark och grundvatten bör genomföras. Vidare förutsätter Länsstyrelsen att saneringsåtgärder genomförs inom planområdet så att marken blir lämplig för sitt ändamål. Länsstyrelsen framhåller att en redovisning av hur behövliga saneringsåtgärder säkerställs behöver göras inför fortsatt planläggning.

Miljö- och klimataspekter

Strandskydd

Länsstyrelsen är den myndighet som beslutar om upphävande av strandskyddet. Länsstyrelsen tar slutlig ställning i strandskyddsfrågan i beslutet om strandskyddsupphävande.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Kungsholmens stadsdelsnämnd menar att miljökonsekvensbeskrivningens definition av friyta felaktigt är benämnd som parkyta per invånare.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen konstaterar att planhandlingarna redovisar att förutsättningar finns för att miljökvalitetsnormer för vatten kan följas vid ett genomförande av planförslaget.

Parker och grönområden

Kungsholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till formellt tillkommande parkmark i planförslaget. Nämnden anser dock att det i planhandlingarna tydligt ska framgå hur mycket friyta som finns idag jämfört med efter exploateringen. Nämnden menar vidare att planhandlingarna anger en missvisande bild av hur mycket parkmark som tillkommer i och med planförslaget. För att långsiktigt kunna bibehålla en hög kvalitet, trygghet och attraktivitet på parker och grönområden anser Kungsholmens stadsdelsnämnd att det krävs en höjning av skötselintensiteten, vilket nuvarande fördelningsnyckel för budget för parkskötsel inte ger utrymme för. Nämnden efterlyser även en mer flexibel utformning av parkytorna. Skönhetsrådet framhåller att förskolorna får små utsläpps- och lekgårdar, vilket rådet menar ökar kraven på parkrummens funktioner och dess tålighet mot slitage.

Kulturmiljö

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

För att kunna värdera betydelsen av föreslagna förändringar anser Länsstyrelsen att en bebyggelseinventering ur kulturmiljösynvinkel ska tas fram.

Kulturnämnden anser att planen bör omarbetas så att öns industrihistoria beaktas och att den kulturhistoriskt värdefulla industrianläggningen bevaras. Vidare anser nämnden att den del av planen som omfattar utfyllnad och ny bebyggelse i den forna hamnen är olämplig ur kulturhistorisk synvinkel och bör utgå. Skönhetsrådet tar upp möjligheter att skapa tidslager och variation

genom att behålla en del av områdets tidigare karaktär med något av de befintliga husen ombyggt.

Landskapsbild/ stadsbild

Länsstyrelsen konstaterar att planområdet ligger utanför område av riksintresse för kulturmiljövården, men med eventuell inverkan på värden i samband med stadens vattenfront och stadssiluet. Länsstyrelsen anser att hänsyn har tagits till riksintresset i planförslaget i och med att hushöjder har studerats och begränsats.

Gator och trafik

Biltrafik

Trafikkontoret noterar att det på både "Parkstråket" och "Huvudstråket" finns entréer till bostadshus. Vid en möjlig angöring till bostadsentréerna, vilket trafikkontoret anser vara önskvärt, noterar trafikkontoret att det saknas en vändmöjlighet. Trafikkontoret anser att utfartsförbud bör tydliggöras på plankartan i gräns mellan gatumark och kvartersmark utom en 3 meter bred infart till parkeringsplats/er för handikappade respektive en 5 meter bred infart till garage. Trafikkontoret framhåller att god sikt behöver säkerställas vid garageinfarten, t.ex. genom siktrianglar, som en höjande säkerhetsåtgärd. Trafikkontoret förutsätter att det kravet tas med i det fortsatta planarbetet.

Parkering

Stockholm Parkering framhåller att befintlig parkeringsyta vid Primusgatan fyller en viktig funktion för parkeringen i området. Stockholm Parkering är intresserade av att driva/förvalta det nya parkeringshuset, och anser att P-talet 0,5 verkar vara lämpligt med tanke på det centrala läget. Stockholm Parkering ställer sig dock frågande till om befintlig parkering räcker som besöksparkering.

Trafikkontoret rekommenderar att parkeringstalet höjs till 0,75. Trafikkontoret anser vidare att möjligheten till handikapplatser inom 10 meter från varje port ska redovisas. Kontoret framhåller att anordning av handikapplatser på gårdarna förutsätter att behovet av dessa platser finns, och att dessa platser annars kommer att användas av andra fordon.

Gång- och cykeltrafik

Kungsholmens stadsdelsnämnd samt Essinge Hembygdsförening lyfter fram att planerad bebyggelse inte får utgöra ett hinder för framtida förbättringar av kopplingen mot Stora Essingen på den så kallade lokalbron.

Utbildningsförvaltningen anser att det är viktigt att även friliggande cykelvägar med ett ordentligt avstånd till trafikerad väg planeras in i nya bostadsområden.

Kollektivtrafik

Med anledning av planförslaget bedömer Trafikförvaltningen att busstrafiken kan behöva utökas. Trafikförvaltningen ser vidare positivt på en brygga för kollektivtrafik på vatten. Sjöfartsverket påpekar att även annan trafik kan bli aktuell i framtiden, varför de vill att bryggan även anpassas för godstrafik på sjön. Kungsholmens stadsdelsnämnd framhåller att kollektivtrafiken till området bör utvecklas.

Tillgänglighet

Trafikförvaltningen anser att det är viktigt att föreslagen brygga för kollektivtrafik på vatten ges en god koppling till övrig kollektivtrafik, och att den är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.

Kungsholmens stadsdelsnämnd och Trafikkontoret anser att de två stråken mellan Primusgatan och den nya lokalgatan inte bör utgöra parkmark eftersom det finns bostadsentréer och verksamheter med behov av angöring där. Trafikkontoret framhåller att fordon inte får framföras på parkmark utan särskilt tillstånd och menar även att en yta närmast fasad behövs som kvartersmark för att underlätta för fastighetens skötsel. Trafikkontoret föreslår att torgytan närmast hus 2 mot Primusgatan samt terrasser närmast hus 9 och 10 mot "parkstråket" planläggs som kvartersmark då inget tydligt behov av allmän tillgänglighet/användning för allmänheten har redovisats eller kan uppfattas.

Arkitektur och gestaltning

Planstruktur

Länsstyrelsen anser att möjligheter att kompensera bättre för det dåliga utgångsläget avseende dagsljusförhållanden bör prövas för att skapa en långsiktigt bra boendemiljö. För Skönhetsrådet är det viktigt att det som tillkommer har en blandning av verksamheter, bostäder och allmän tillgänglighet för att skapa liv i området.

Skönhetsrådet tar liksom andra remissinstanser upp problematiken kring det höga exploateringsstal som Lilla Essingen har idag vilket blir än högre i och med planförslagets eventuella genomförande. Skönhetsrådet samt Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att det krävs starka samband mellan bebyggelsegrupperna på Essingeledens båda sidor för att locka fram rörelsemönster som binder den norra och den södra sidan samman.

Skönhetsrådet menar att de avskärmande byggnadernas långa fasader och den i övrigt något för strikta planform som föreslås behöver gestaltningsmässiga lösningar som skiljer byggnadskropparna och dess volymer åt för att området ska bli något mer än ett för strängt sammanhållet bostadsområde.

Byggnaderna

Skönhetsrådet anser att bebyggelsens gestaltning bör bearbetas ytterligare. Den levande karaktär en stadsmiljö som byggts under lång tid får kan i viss mån skapas menar Skönhetsrådet, till exempel genom fler grepp än den runda form som föreslås till det hus som också ska inrymma båtklubben.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden framhåller att byggnader bör utformas så att de lämpar sig för installation av solceller eller solfångare. Nämnden önskar vidare att alla stråk/vägar in i området ska utformas med portik.

Allmänna platser

Skönhetsrådet betonar vikten av att de ytor som ska användas som allmänna inte uppfattas som privatiserade.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att den del av "Huvudstråket" som löper från den nya lokalgatan ner mot vattnet bör få en tydligare grön karaktär, och att strandpromenadens gestaltning bör råda över gator och torgmiljö.

Exploateringsnämnden anser att förslaget till utformning av allmän platsmark redovisas med höga kvalitéer, men framhåller samtidigt att en eventuell justering kan komma att göras inför kommande genomförandebeslut.

Barn och unga

Allmänt

Länsstyrelsen anser att det finns anledning att i den fortsatta planeringen studera planens konsekvenser för barn samt möjligheterna att barnanpassa planen i dess olika delar.

Ur ett barnperspektiv framhåller Kungsholmens stadsdelsnämnd vikten av en väl fungerande kollektivtrafik med trygga och säkra anslutningar för en god rörelsefrihet för barn och unga. Vidare anser nämnden att planerad lekplats bör vara betydligt större för att kunna bli en kreativ och hälsosam miljö för barn i området.

Skola och förskola

Utbildningsförvaltningen framhåller att 600 nya bostäder kan medföra cirka 250 nya barn i området i behov av skolplats. Utbildningsförvaltningen skriver att det befintliga beståndet av skolplatser kommer att utökas med Konradsberg vilket möjliggör fler skolplatser för utökade barnkullar i Kungsholmenområdet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att förskolan ska samlas i en huskropp i ett eller flera våningsplan för att skapa förutsättningar för en ekonomiskt hållbar verksamhet. Trafikkontoret anser att den totala ytan för förskolans utemiljö bör omfatta 1450 kvm. Kungsholmens stadsdelsnämnd samt Trafikkontoret framför synpunkter på fördelningen av gårdsytor inom kvarteret som medger förskola.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Det har inkommit önskemål om att Trafikförvaltningen, Trafikkontoret, Exploateringskontoret, Kungsholmens stadsdelsförvaltning, Swedavia, LFV, Sjöfartsverket och Fortum Värme bör höras närmare under fortsatt planarbete och under genomförandet gällande frågor som rör deras respektive områden.

Övriga frågor

Båtklubbarna och sjöscouternas verksamhet

Synpunkter har inkommit avseende båtklubbarnas och sjöscouternas verksamhet.

Berörda båtklubbar konstaterar att detaljplaneförslaget i hög grad minskar möjligheterna för båtklubbarnas medlemmar och de boende på Lilla Essingen att få ett aktivt lokalt fritidsbåtliv i föreningsform. Båtklubbarna framhåller vikten av skyddade hamnplatser, goda varvsplatser för vinteruppläggnings samt föreningslokaler, verkstäder m.m. i närhet till varandra och så långt möjligt nära boendet. Båtklubbarna konstaterar att det finns ett ökande intresse hos de boende på Lilla Essingen för ett aktivt fritidsbåtliv. Kritik framförs mot

planförslaget avseende minskad uppläggningsyta för Essinge Båtklubb (EBK), samt flytten av Lilla Essinge Båtklubb varvsområde. Lux Båtklubb anser att stora ansträngningar måste göras för att öka antalet varvsplatser. Lux Båtklubb ser positivt på att antalet hamnplatser för de tre klubbarna totalt ser ut att kunna bli oförändrat och framhåller att det skulle kunna gå att öka antalet platser. EBK ställer sig negativa till att den grind som förbinder varvet och hamnen eventuellt försvinner och att huvudkranen och inkommande el med tillhörande skåp hamnar utanför EBK:s eventuellt nya område. EBK vill att vägen dras annorlunda vilket kan skapa utrymme för de platser som försvinner.

Sjöscoutkåren S:t Göran vill att hänsyn tas till kårens behov av bryggplatser, förråd och samlingsytor i vidare planarbete, och att det är fortsatt integrerat med de andra båtklubbarna på ön. Sjöscoutkåren betonar att det är viktigt att vinteruppläggningsplatsen för deras båtar ligger i närheten av där scouterna/barnen bor. Sjöscoutkåren anser att kostnaden för en flytt eller ny brygganläggning på andra sidan Lilla Essingen borde kunna rymmas inom stadens budget för Primus 1.

Idrottsförvaltningen poängterar att det är viktigt att sjöscoutkåren S:t Göran kan fortsätta sin seglingsverksamhet på Lilla Essingen. Förvaltningen föreslår ett antal justeringar i detaljplanen och situationsplanen för att ge bättre förutsättningar för de olika klubbarnas verksamheter. Idrottsförvaltningen förutsätter att alla kostnader som uppstår för att evakuera de aktuella mark- och vattenområdena i sin helhet belastar exploateringsprojektet.

Teknisk försörjning

Dagvattenmagasinet med tillhörande gräsmattearmering och pumpstation måste förbli intakt skriver Trafikverket, och förutsätter att transporter till och från anläggningen kan ske via gång- och cykelvägen. Trafikkontoret anser att fördröjning av dagvatten i magasin måste ordnas inom kvartersmark och får inte hänvisas till allmän plats.

Fortum Distribution AB har ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el. Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor anser att det är olämpligt att placera elnätstationer inomhus.

Frågor som inte regleras inom ramen för detaljplan

Kungsholmens stadsdelsnämnd framför synpunkter som berör upplåtelseformer samt utbyggnadsprocessen.

Trafikkontoret tar upp att stadens riktlinjer att det för varje tillkommande bostad ska planteras ett träd bör uppfyllas. Trafikkontoret tar vidare upp tillgänglighetsfrågor inom allmän plats såsom exempelvis att nya trappor måste förses med kontrastmarkeringar och ramper för barnvagnar och cyklar. Trafikkontoret samt Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor framför synpunkter på hanteringen av hushållssopor inom planerad bebyggelse.

Trafikförvaltningen anser att busshållplatsernas standard, liksom gångvägar och övergångsställen till hållplatser bör ses över.

Frågor som ligger utanför aktuellt projekt

SLL Trafikförvaltningen framhåller att gång- och cykelvägarna till tvärbanans hållplats på Stora Essingen samt till Thorildsplans tunnelbanestation kan behöva ses över.

Synpunkter från boende, privatpersoner, föreningar och näringsidkare

Gensvaret under plansamrådet från allmänheten har varit stort och många har yttrat sig. 80 enskilda skrivelser har inkommit. Namnlistor har medföljt två utav dessa, ett yttrande med 141 namnunderskrifter samt ett yttrande med 13 namnunderskrifter.

Även om det finns de som är positiva till förslaget och utvecklingen, så ställer sig lejonparten av inkomna yttranden negativa till planförslaget med dess nuvarande utformning. Frågor som engagerar, upprör och delvis oroar allmänheten är planförslagets påverkan på befintliga grönområden och rekreativsmöjligheter, områdets höga exploateringsgrad och dess konsekvenser för Lilla Essingen i stort, ökat buller och luftföroreningar som en konsekvens av planerade skärmhus, brister i kollektivtrafiken, parkeringssituationen på ön samt oro för framtida störningar.

Nedan listas en sammanfattning av inkomna synpunkter i punktform under respektive ämneskategori:

Allmänt om förslaget och utvecklingen

- Planförslaget ligger inte i linje med intentionerna i gällande översiktsplan m.fl. styrdokument.
- Förslaget innebär en för hög exploatering.
- Planstrukturen ifrågasätts med hänsyn till begrepp som blandstad och innerstadsmiljö, främst på grund av att befintliga arbetsplatser försvinner. Boende på Lilla Essingen befarar en förändring till renodlad "sovstad" med exklusivt boende för välbeställda.
- Oro har framförts avseende planförslagets konsekvenser för befintlig restaurang- och caféverksamhet på ön.

Hälsa och säkerhet

- Oro framförs avseende ökade bullernivåer samt försämrad luftkvalitet, främst som en konsekvens av planerat "skärmhus" vilket befaras "kapsla in" Essingeleden.
- Ny bebyggelse bör skyddas på annat sätt än genom planerat skärmhus.

Miljö- och klimataspekter

- Gällande strandskydd anses de särskilda skäl som nämns i miljöbalken för att upphäva strandskyddet inte vara tillämpliga för planförslaget.
- Förhöjda vattennivåer i Mälaren framhålls.

Parker och grönområden

- Endast redan ianspråktagen mark ska exploateras så att befintliga grönområden, träd och strandpromenaden kan bevaras.
- Värden och kvalitéer inom befintliga grönområden lyfts fram tillsammans med växt- och djurlivet, samt att grönområdena är välanvända för rekreation och lek.

- Det framhålls att Västra Primusparken utlovades som kompensation när den täta bebyggelsen vid "Luxområdet" kritiserades.
- Planhandlingarnas redovisning av andelen parkyta före och efter exploatering ifrågasätts och anses ge en missvisande bild av verkligheten.
- Oro för ett ökat tryck på grönytor, och att den lugna och rekreativa karaktären kommer att försvinna.
- Planförslaget anses innebära en uppsplittring av grönytor med en markant förändring av deras karaktär och tillgänglighet.
- Offentliga ytor kan komma att upplevas som privatiserade.
- Kritik mot flytt och ny lokalisering av hundrastgården.

Kulturmiljö

- Brister i beaktande av att Lilla Essingen enligt Miljöbalkens 4 kapitel (Mälaren med öar och strandområden) utgör ett riksintresse med naturhistoriska och kulturhistoriska värden.
- Vattenspeglar bör inte fyllas ut.

Arkitektur och gestaltning

- Planförslaget innebär en för stor utbredning mot vattnet.
- Kritik mot "Skärmhusets" utformning samt valet av kvartersstruktur.

Gator och trafik

- Kollektivtrafiken anses fungera dåligt och vara underdimensionerad redan idag. Många boende undrar hur kollektivtrafiken är tänkt att lösas i framtiden? Önskemål om utbyggd spårbunden kollektivtrafik förs fram.
- Busshållplatsen vid Primusgatan anses vara dåligt fungerande idag med avseende på tillgänglighet, trafiksäkerhet, belysning med mera.
- Parkeringsstalet anses vara för lågt. Många boende skriver att det är brist på parkeringsplatser i stadsdelen redan idag.

Barn och unga

- Planförslaget anses leda till brist på skolplatser.
- Planen borde reservera plats för en skola med skolgård så att inte ytterligare parkyta i ett senare skede måste tas i anspråk.
- Idrottsplatser för barn saknas.

Allmänt om samrådet och planprocessen

- Boende i brf Essinge Kaj anser att de bör betraktas som sakägare då de drabbas av ökat buller och ohälsosamma ämnen.

Övrigt

- Boende befarar en utveckling med ökade störningar på ön i form av ljud, trängsel, parkeringsproblematik, nedskräpning med mera.
- Oro för minskat värde på befintliga fastigheter som en följd av ökade bullernivåer, minskat ljusinsläpp/solljus, förstörd sjöutsikt m.m.
- Oro avseende lång byggtid och negativ påverkan på de boende under denna period.
- Kostnaden för bullerdämpande åtgärder på befintlig bebyggelse ska åläggas kommunen eller fastighetsägare i Primusområdet.

- Olika typer av boendeformer efterlyses tillsammans med en större matbutik.
- Kritik mot förvisning av sjöscouter och båtklubb.
- Många anser att en opartisk utredning ska tas fram av vilka konsekvenser byggnationen av framför allt skärmhuset, men även övrig bebyggelse kommer att få för de som redan bor på Lilla Essingen avseende buller, partikelhalter m.m. Stockholm stad behöver visa att allt utredningsmaterial följer gällande EU-lagstiftning och EU-normer.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Kontoret konstaterar att samrådet gett många synpunkter som måste tas i beaktande i det fortsatta planarbetet. Med anledning av inkomna synpunkter från länsstyrelsen så har stadsbyggnadskontoret behövt göra fördjupade utredningar avseende bl.a. buller och kulturmiljö efter samrådet som grund för en bedömning av projektets genomförbarhet samt för att klargöra projektets förutsättningar. Länsstyrelsen ansåg även i sitt samrådsyttrande att en ansökan om upphävande av strandskydd skulle påbörjas innan ärendet förs vidare vilket kontoret har gjort. Länsstyrelsen har utifrån ansökan gjort bedömningen att strandskyddet kan upphävas inom all föreslagen kvartersmark för ny bebyggelse. Kontorets bedömning är nu att störningar från trafikbuller går att hantera. Fortfarande kvarstår diskussioner avseende riskfrågor, kulturmiljö, upphävande av strandskydd inom allmän plats m.m. Nedan ger kontoret sin syn på inkomna synpunkter samt hur dessa bör hanteras i det fortsatta arbetet.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

De allra flesta svarande remissinstanser är positiva till/har inte framfört några synpunkter på själva grunddragen och syftet med planförslaget. Kritik har framförts från boende på Lilla Essingen, även om många kan acceptera utvecklingen under förutsättning att endast ianspråktagen mark exploateras och att befintliga grönområden bevaras.

Stadsbyggnadskontoret anser att planförslaget ligger i linje med gällande översiktsplan m.fl. styrdokument, bland annat med motiveringen att området är centralt beläget nära kollektivtrafik och service. Planförslaget skapar även förutsättningar för en attraktiv stadsmiljö inkluderande bostäder, verksamheter samt förskola, med goda park- och rekreationsområden på i stora delar redan ianspråktagen mark där befintlig infrastruktur kan nyttjas. Kontoret ser planförslaget och utvecklingen av området som en viktig del i att nå stadens bostadsmål, som är framtaget för att kunna möta den stora efterfrågan på bostäder som finns i Stockholmsregionen. Detaljplanen är därmed av stort allmänt intresse. Intresset från hyresmarknaden för kontorslokaler är i dagsläget mycket lågt för fastigheten, och prognoser visar på en negativ utveckling med en hög vakansnivå.

Ett eventuellt genomförande av planen skapar nya värden för områdets invånare då bland annat parkerna och stränderna rustas upp och görs mer tillgängliga. När det gäller den föreslagna exploateringsgraden inom planområdet så är den helt i linje med andra genomförda projekt på nordvästra Kungsholmen där en tät och stadsmässig bebyggelse med god tillgång till parker, vatten och strandpromenader har varit en utgångspunkt för planeringen.

Kontorets ställningstagande avseende friytor, parker och grönområden utvecklas vidare på sidorna 18 och 19 nedan.

Inkomna yttranden från länsstyrelsen, kulturnämnden m.fl. samt boende och privatpersoner tillsammans med vidare dialog efter samrådet mellan stadsbyggnadskontoret och länsstyrelsen visar på ett behov av att förtydliga och komplettera/justera planhandlingarna (plankarta, planbeskrivning samt MKB) i fråga om riksintressen, risk, buller, kulturmiljöfrågor, luftkvalitet, strandskydd, ras och skred, översvämning m.m. inför utställningsskedet. Inför utställningen kommer exempelvis planhandlingarna att kompletteras med en beskrivning av på vilket sätt kommunikationsanläggningen av riksintresse påverkas av planförslaget. Stadsbyggnadskontorets ställningstagande utvecklas vidare nedan under respektive ämne.

Hälsa och säkerhet

Risk

Riskanalysen kommer att kompletteras med en beskrivning av gällande förutsättningar avseende risk för avakning med hänsyn till utformningen av Essingeledens bro, samt med en känslighetsanalys som studerar hur utökade skadeområden påverkar risknivån och om denna påverkan är så omfattande att den behöver beaktas i val av säkerhetshöjande åtgärder. Inför utställningsskedet kommer riskanalysen även att kompletteras med en utökad beskrivning av säkerhetshöjande åtgärder samt en beräkning av samhällsrisk där hänsyn tas till de riskreducerande åtgärder som rekommenderas.

När det gäller beräkning av samhällsrisk anser kontoret att det är viktigt att framhålla erfarenheter kopplat till andra detaljplaneprojekt på nordvästra Kungsholmen med närhet till Essingeleden. Andra detaljplaneprojekt har visat att beräkningar av samhällsrisk i ett tätbebyggt område är mycket komplicerade, och involverar en lång rad parametrar. Samhällsrisk är ett teoretiskt begrepp som inte handlar om risken att någon dör (individerisk) utan att för många människor samtidigt vistas i riskutsatta områden. Genomförda analyser har visat att den enda effektfulla åtgärden för att minska samhällsrisk, som beräkningsmässigt kan verifieras och som kan regleras av en detaljplan, är att minska exploateringen kraftigt eller att inte bygga alls. Det skulle medföra att stora områden som planerats för stadsutveckling, inklusive aktuellt planområde på Lilla Essingen, eventuellt förblir obebyggda. Detta innebär att staden inte kan färdigställa den stadsmiljö som påbörjats. Denna stadsbyggnadspotential, med framförallt bostäder och kontor, kan inte ersättas med andra lika centrala områden som har lika goda förutsättningar att skapa en attraktiv och hållbar stadsbebyggelse.

Stadsbyggnadskontoret menar att hänsyn till samhällsrisk behöver vägas samman med andra samhällsmål för att den fysiska planeringen ska leda till en önskvärd hållbar utveckling av Stockholm. Kontoret anser därför att det är angeläget att hitta sätt att hantera samhällsrisker och säkerhetshöjande åtgärder inom berörda planprojekt så att stadens expansion och förtätning inte motverkas.

Stadsbyggnadskontoret anser inte att motiv finns för att utöka riskanalysen med en kostnad/nyttoanalys i det här skedet av processen. När det gäller föreslagen planbestämmelse avseende byggnader med svårutrymda verksamheter under

rubriken "Risk- och störningsskydd" avser stadsbyggnadskontoret att komplettera planbeskrivningen med en förtydligande text om vad som avses för att underlätta tillämpningen/tolkningen av bestämmelsen i ett senare skede.

Stadsbyggnadskontoret delar Storstockholms brandförsvars uppfattning om att en översyn bör göras i ett tidigt skede avseende brandpostnät samt utrymningssäkerhet. Kontoret anser dock att detaljutformning av både utrymningssäkerhet och brandpostnät bör ske inom ramen för den fortsatta projekteringen och byggprocessen.

När det gäller påkörningsrisk vid föreslagen badplats så kommer avskärmande bojar att anläggas vid badstranden. Stadsdelsförvaltningen är ansvarig för uppförandet.

Buller och vibrationer

Efter samrådet har bullerutredningen tillhörande planförslaget reviderats. I den reviderade bullerutredningen har en 1,6 meter hög bullerskärm på den mot planområdet närliggande sidan av Essingeleden prövats tillsammans med bullerskärmar mellan föreslagna skärmhus. Beräkningarna har utgått från en bullerskärm på Essingeleden mellan Fredhällstunneln och Stora Essingen.

Utredningen visar på stora positiva effekter av prövade bullerdämpande åtgärder, på såväl marknivå som på bakomliggande fasader vid skärmning mellan hus. Utredningen visar att en bullerskärm längs Essingeleden enligt ovan gör att ljudnivån i marknivå sänks så att så gott som hela området klarar riktvärdet 55dBA ekvivalent ljudnivå. Skärmar mellan husen medför att ljudnivån sänks från 55-70 dBA till under 50 dBA ekvivalent ljudnivå vid fasad för ett stort antal bostäder samtidigt som ljudmiljön utomhus förbättras ytterligare.

Den reviderade bullerutredningen visar att det är ca 5 % (ca 30 lgh) som inte klarar föreslagna planbestämmelser (bullerreducerande åtgärder ej medräknade), och inte 10 % som miljökonsekvensbeskrivningen redovisade under samrådet. Ett fåtal problematiska lägenheter kvarstår. Vidare studier kommer att utföras inför utställningen.

Kontorets bedömning är att bullersituationen i det här läget är så komplicerad att det är rimligt att vidta alla skyddsåtgärder som är tekniskt och ekonomiskt möjliga. Plankartan kommer inför utställning att justeras så en skärmning mellan husen i enlighet med bullerutredningen möjliggörs.

Stadsbyggnadskontoret anser att skärmning mellan husen i första hand bör studeras som en del av bebyggelsens gestaltning och inte som en teknisk lösning. I den reviderade bullerutredningen är redovisad bullerskärm längs Essingeleden inte optimerad. Möjligheter till att korta ner skärmen med bibehållen positiv effekt på ljudmiljön kommer att utredas vidare inför utställningen. Exploateringskontoret kommer att bekosta ett uppförande av bullerskärm längs Essingeleden. Inför utställningsskedet kommer drift- och underhållsfrågor att diskuteras vidare samt avtal skrivas med Trafikverket.

Kontoret ser planförslaget och utvecklingen av området som en viktig del i att nå stadens bostadsmål. Kontoret anser bland annat därför att det är bostäder som i första hand ska provas, även i de så kallade skärmhusen mot

Essingeleden. Inför utställningsskedet kommer dock skärmhusen att förses bestämmelsen "K" (kontor) som komplement till användningsbestämmelsen "B" (bostäder) för samtliga våningsplan. Vad gäller ljudkraven inomhus är det i byggherrens intresse att ha som målsättning att uppnå ljudklass B (högre attraktivitet). Detaljplanen kan dock inte ställa högre krav än det som BBR ställer, d.v.s. ljudklass C. Bebyggelsen kommer att utformas så att negativa effekter kan mildras till sådana nivåer att Länsstyrelsen ska kunna godta förslaget.

Synpunkter har framförts under samrådet om att ägare till befintlig bostadsbebyggelse på motsatt sida av Essingeleden bör friskrivas alla krav på att själva bekosta eventuella bullerdämpande åtgärder som en konsekvens av planens genomförande. Stadsbyggnadskontorets bedömning är att det inte är juridiskt möjligt för fastighetsägare eller andra verksamhetsutövare att friskriva sig från framtida krav på åtgärder mot bullerstörningar enligt miljöbalken. Miljöförvaltningen ställer dock mycket sällan krav på fastighetsägare med bullerutsatta bostäder att själva bekosta åtgärder mot trafikbuller. Det har endast hänt i något enstaka fall när fastighetsägaren har brustit i underhåll av fastigheten. Befintliga bostadshus på motsatt sida av Essingeleden är idag utsatta för mycket höga bullernivåer. De höjningar av bullernivåerna utomhus som framtagna bullerutredningar redovisar att planförslaget innebär, 1-2 dBA, är här inte motiverat att åtgärda eftersom området ändå kommer att upplevas som mycket bullerstört. Det är istället inomhusnivåerna för buller som ska beaktas. När det gäller befintligt skärmhus inom kv. Köksfläkten så är det ett relativt nybyggt hus som är utformat för att klara Stockholmsmodellen för buller och det kommer det fortsatt att göra även om ljudnivåerna ökar med 1-2 dBA. Byggnaden borde ha sådan fasadisolering att inomhusnivåerna klaras.

En prövning har gjorts av miljö- och hälsoskyddsnämndens förslag till flytt av hus, vilken visar att förslaget inte klarar Stockholmsmodellens riktvärden. Föreslagna portiker kommer att förses med ljudabsorbenter. Inför utställningen kommer plankartan att kompletteras med en bestämmelse som reglerar att entréer till bostäder ska kunna nås på ett bra sätt från den "tysta sidan".

Bullerpåverkan från alla relevanta bullerkällor har redovisats i tidigare genomförda bullerstudier i samband med program- och samrådsskedet, samt i den efter samråd reviderade bullerutredningen. Bullerutredningen kommer att finnas tillgänglig tillsammans med övrigt utredningsmaterial i samband med utställningen.

Avseende lågfrekvent buller så är det värdena för ljudnivån inomhus som är dimensionerande. Behov av fasadisolering är en fråga som hanteras inom ramen för projekteringen av nya byggnader.

Ras och skred

I rapporten "Riskområden för skred, ras, erosion och översvämning i Stockholms län - för dagens och framtidens klimat" som tagits fram av SGI och SMHI för Stockholms län pekas inte området ut som skred- och raskänsligt. De geotekniska undersökningarna som hittills har gjorts för området har inte visat på någon risk för skred och ras. Kompletterande geotekniska undersökningar för området kommer att göras och dessa frågor kommer då slutligen utredas.

Översvämning

Plankartan kommer att kompletteras med planbestämmelsen "m2" för byggnad 4 i enlighet med länsstyrelsens synpunkt.

Luftkvalitet

Genomförd utredning avseende luftkvalitet visar att miljökvalitetsnormer för luft inte överskrids inom området. I enlighet med länsstyrelsens synpunkt så kommer användningen "C" (Centrumverksamhet) i bottenvåningen på skärmhusen närmast Essingeleden (hus nummer 1, 2 och 3 på situationsplanen tillhörande plankartan) att ersättas av bestämmelsen "HK" (Handel och kontor). Detta för att minska riskerna att barn vistas mer än tillfälligt i utemiljön på trafiksidan.

För att förbättra ljudmiljön inom området kommer planförslaget att justeras så att skärmning mellan hus vid Essingeleden möjliggörs, se vidare kontorets ställningstagande på sidorna 15 och 16. Miljökonsekvensbeskrivningen tar även upp skärmning mellan husen som ett förslag på åtgärd för att förbättra luftkvaliteten inom området.

En oro har uttryckts från många boende och privatpersoner avseende vilka konsekvenser föreslagna skärmhus kommer att få på bland annat luftkvaliteten inom området. Stadsbyggnadskontoret har efter samrådet varit i kontakt med ansvarig teknikkonsult. Bedömningen är att då Essingeleden går i upphöjt läge och avståndet mellan led och närmsta fasader är relativt långt så medverkar bebyggelsen vare sig i noll- eller utbyggnadsalternativet till att försämra luftkvaliteten i marknivå söder om leden. Kontoret avser att komplettera utredningsmaterialet samt planhandlingarna ytterligare inför utställningen.

Markföroreningar

Radonsäker byggnation kommer inte att användas som skyddsåtgärd för att förhindra ånginträngning i byggnader från föroreningar i mark och vatten, utan enbart för risk för radon. Byggherren kommer i samband med rivning av befintliga kontor inom planområdet utföra kompletterande provtagningar på mark- och vatten för att säkerhetsställa att föroreningar framöver inte negativt kommer påverka byggnaderna och dess invånares hälsa. Sanering kommer ske inom hela detaljplaneområdet enligt framtagna platsspecifika riktvärden för området. Handlungsplan för sanering tas fram av staden innan arbetet påbörjas.

Miljö- och klimataspekter

Strandskydd

Stadsbyggnadskontoret har skickat in en ansökan om upphävande av strandskydd till länsstyrelsen. Ansökan avser upphävande av strandskyddet inom alla delar av aktuell detaljplan som ligger inom 100 meter från strandlinjen, på land och i vatten. När det gäller särskilda skäl för att upphäva strandskyddet åberopas för hela planområdet det allmänna intresset av tätortsutveckling med bostäder och friluftsområden. Delområden är redan ianspråktaga på ett sådant sätt att de saknar betydelse för strandskyddets intressen. Slutsatsen är att det finns förutsättningar enligt såväl äldre regler som nya regler i miljöbalken att förorda att strandskyddet upphävs. Fri väg för allmänhetens tillträde till strandlinjen säkerställs genom den strandpromenad som finns och utvecklas inom allmän platsmark (park). Stadsbyggnadskontoret

anser att förslaget också uppfyller dagens krav i PBL på planmässig avvägning, eftersom det allmänna bostadsförsörjningsintresset och god hushållning med mark och vatten genom förtätning vid goda kollektivtrafiklägen väger tyngre än strandskyddsintresset på denna plats. Ansökan finns tillgänglig i sin helhet via Stockholm stads hemsida.

Länsstyrelsen har gjort bedömningen att strandskyddet kan upphävas inom all föreslagen kvartersmark för ny bebyggelse. Inför utställningsskedet kommer ansökan bland annat att kompletteras med ytterligare motiveringar till varför strandskyddet ska upphävas inom vattenområden samt inom allmän platsmark.

Parker och grönområden

Stadsbyggnadskontoret har vid utformningen av planförslaget bland annat utgått från den planeringsinriktning i gällande översiktsplan som innebär att arbeta för att skapa attraktiva stråk och bättre möjligheter till rekreation vid stadens vatten. Planförslaget bedöms leda till positiva konsekvenser för de rekreativa värdena. Planförslaget skapar förutsättningar för en mer tillgänglig och kontinuerlig strandpromenad tillsammans med parkmiljöer inkluderande olika funktioner för lek, bad etc. Ambitionen är att stärka vattenkontakten genom föreslagna bryggor, sittplatser med utblickar över stadens vattenrum, badstrand samt hållplats för pendelbåt m.m. Karaktären på parker och grönområden kommer att ändras vid en utveckling av området. Ambitionen är dock att värdetätheten ska öka och att fler ska kunna nyttja de offentliga rummen.

Stor hänsyn har tagits till befintliga träd vid utformningen av planförslaget. Trots att flertalet träd getts låga bevarandevärden i den inventering (Trädinventering och okulär besiktning, Kv. Primus, Lilla Essingen 2009-10-30) som har genomförts så har den styrande principen vid utformningen av parkmiljöerna varit att bevara så stort antal träd som möjligt där inte nybyggnation planeras. Befintliga Knäckeplar samt Vitplar kommer exempelvis av ekologiska skäl samt vistelseskäl att bevaras. Även den poppel som står mellan Essingeledens bro och det planerade hus 1 bedöms i detta läge kunna bevaras. På Stockholms stads hemsida finns kartmaterial redovisat tillsammans med samrådshandlingarna som illustrerar de träd som föreslås bevaras respektive tas bort i samband med genomförandet av planförslaget.

Aktuellt planförslag förbättrar ljudmiljön inom parker och grönområden avsevärt i och med föreslagen skärmande bebyggelse samt de övriga bullerdämpande åtgärder som föreslås, se även kontorets ställningstagande avseende buller på sidorna 15 och 16. Kontoret vill även framhålla att det formella skyddet för Östra Primusparken samt delar av strandpromenaden säkerställs genom aktuellt planförslag. I gällande plan är Östra Primusparken samt del av strandpromenaden planlagda som kvartersmark för industriändamål vilket innebär att marken kan hårdgöras och parkfunktionen tas bort om markägaren beslutar sig för det. På plankartan tillhörande gällande plan är merparten av marken här illustrerad som en yta för markparkering.

För att ge en tydlig bild över planförslagets konsekvenser på parker och grönområden kommer planhandlingarna att kompletteras med en konsekvensbeskrivning utifrån begreppen "Friyta" samt "Grönyta" som de definieras i Sociotopkartan. Vidare kommer planhandlingarna att kompletteras

med en redovisning av förändringar avseende formellt planlagd parkmark. Hur parkstandarden (antalet kvm friyta per invånare) kommer att påverkas av förslaget kommer att redovisas tillsammans med hur parkriktlinjerna tillgodoses (kvaliteter som finns, brister som kan åtgärdas).

Planförslaget innebär en högre andel ”friyta” samt formellt planlagd parkmark än vid ett nollalternativ. Kontoret är dock medvetet om de krav som kommer att ställas på de offentliga rummen då parkandelen är låg i förhållande till antalet invånare redan idag. Det blir extra viktigt att se över materialval och hur ytorna ska disponeras och gestaltas för att få en hög värdetäthet samtidigt som ytorna är tåliga mot slitage. Detta är frågor som hanteras vidare inom ramen för projekteringen av de allmänna platserna. Inkomna synpunkter på utformningen av parker och grönområden samt befintliga värden kommer att utgöra underlag under fortsatt plan- och genomförandeprocess.

Kulturmiljö

I samband med det tidigare programsamrådet gjorde Stockholms stadsmuseum en klassificering av befintlig bebyggelse inom planområdet. Fastigheten äldre del (höghusdelen), uppförd 1961-63, samt en tillbyggnad från 1971-73 är grönklassade i Stockholms stadsmuseums klassificeringskarta. En grönklassning innebär att bebyggelsen har ett högt kulturhistoriskt värde och är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Fastighetens yngre del (Atriumhuset), uppfört 1974-76, är gulklassad vilket innebär att bebyggelsen har ett visst kulturhistoriskt värde och/eller en positiv betydelse för stadsbilden.

En antikvarisk förundersökning har även tagits fram efter samrådet tillsammans med en analys/beskrivning av planförslagets konsekvenser med avseende på kulturmiljön som underlag till en värdering av de förändringar som planförslaget innebär. I förundersökningen bedöms fastigheten Primus 1 har ett visst industrihistoriskt värde och miljöskapande värde som huvudsakligen ligger i den f.d. Primushamnen (hamnbassängen) och den bevarade kajkanten, samt ett visst arkitekturhistoriskt värde i och med att de befintliga byggnaderna utgör relativt välbevarade representanter för sin tids arkitektur. I den antikvariska förundersökningen har höghuset bedömts ha ett stort arkitektoniskt värde, medan lågdelen och Atriumhuset har bedömts ha ett begränsat arkitektoniskt värde.

Konsekvensbeskrivningen tar även upp konsekvenser för stadsbilden genom analyser av ett antal vypunkter, från Alviks strand, Essingeleden via Fredhäll, Stora Essingen och Fredhäll. Positiva konsekvenser som tas upp är bland annat att de äldre byggnadernas siluett fortfarande tecknar sig mot himlen vilket gör att öns topografi, som tydliggörs av den äldre bebyggelsen, fortfarande är läsbar. Negativa konsekvenser inkluderar bland annat att förslaget skärmhus inte anpassar sig till topografin och till byggnadstraditionen i Stockholm, minskad historisk läsbarhet, brutna siktlinjer m.m.

Planförslaget innebär att befintliga byggnader med tillhörande markbehandling rivs vilket i sin tur innebär att deras kulturhistoriska värde och en länk till platsens tidigare historia försvinner. Planförslaget innebär även en utfyllnad av hamnbassängen, att strandlinjen flyttas ut och får en mjuk form m.m. vilket gör att bedömda värden kopplade till hamnbassängen enligt ovan försvinner.

Stadsbyggnadskontoret avser att utreda olika åtgärder inför utställningen, både avseende utformning av bebyggelse samt markbehandling. Hamnbassängens "avtryck" kommer exempelvis att utredas vidare och beaktas vid fortsatt utformning av såväl allmänna ytor som kvartersmark. Ett annat exempel är föreslaget skärmhus (hus 1 på illustrationsplanen tillhörande planförslaget) som kommer att utredas vidare med avseende på höjder samt dess utbredning mot vattnet. Gestaltningen av bebyggelse och fasader kommer även att bearbetas/prövas vidare, bland annat för att knyta an till den tidigare industrimiljön vad gäller uttryck, material, detaljer m.m. En ombyggnation av befintlig kontors- och industribebyggelse inom området till bostäder bedöms inte vara möjlig att genomföra med hänsyn till de riktlinjer och krav som ställs på nya bostäder i detta läge med avseende på riskaspekter, buller etc.

Inför utställningsskedet kommer planhandlingarna att kompletteras/justeras i enlighet med resultatet av förundersökningen, konsekvensanalysen/beskrivningen samt med förslagen till åtgärder.

Avseende riksintresset enligt 4 kap. Miljöbalken (Saltsjöns öar och stränder samt Mälaren med öar och strandområden) så gäller särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten inom riksintresseområdet. Bestämmelserna utgör dock inget hinder för utveckling av befintliga tätorter, och kan därför inte appliceras på förhållanden i Stockholm.

Gator och trafik

Biltrafik

Trafiklösningen kommer att studeras vidare inför utställning. Det arbetet inkluderar bland annat vändmöjligheter inom föreslagna torgytor vid "Parkstråket" och "Huvudstråket". Vändmöjlighet finns för personbilar (12 meter). Dock så kommer ytorna att behöva studeras vidare för att skapa vändmöjlighet för större fordon (18 meter), så att dessa inte behöver backa.

Lokalgatans sektion kommer att bearbetas vidare inför utställning. Planbeskrivningen kommer att kompletteras med en sektion och beskrivning av gatans utformning. Plankartan kommer vidare att justeras avseende utfartsförbud och säkerställande av goda siktförhållanden i enlighet med trafikkontorets synpunkter. Planhandlingarna kommer även att kompletteras med en redovisning av möjligheter till handikapplatser inom 10 meter från vare port.

Parkering

Parkeringstalet för både bilparkering och cykelparkering har utretts vidare efter samrådet med utgångspunkt i stadens riktlinjer för projektspecifika och gröna parkeringstal. I bedömningen kring parkeringstalet har hänsyn tagits till lägesfaktorer, tillgång till kollektivtrafik och service m.m. Befintligt bilinnehav för lägenheter i flerbostadshus i Stockholms stad ligger inom spannet 0,4-0,6 bilar per lägenhet. För att styra mot ett ännu lägre bilinnehav så har ett politiskt beslut tagits om ett lägre utgångsspann vid beslut om parkeringstal på mellan 0,3-0,6 bilar per lägenhet.

När det gäller bilparkering inom aktuellt planområde har bedömningen gjorts att bilparkeringstalet 0,5 platser per lägenhet inom kvartersmark, inklusive

besöksparkering, bör tillämpas även fortsättningsvis. Detta motiveras bland annat av att området ligger nära kollektivtrafikens stomnät men relativt långt från tunnelbanan. Erfarenheter från det så kallade Luxområdet och rådande parkeringssituation motiverar ett parkeringsantal i den högre delen av spannet. Kontoret anser dock att ett högt bilinnehav inte är önskvärt inom det nya området, varför parkeringstalet bör styras av stadens målbild. En bedömning har även gjorts av cykelparkeringstalet vilken innebär att 4 platser per 100 kvm BTA bör tillämpas, bland annat motiverat av områdets goda strategiska cykelläge. Utöver p-platser inom kvartermark innebär nuvarande förslag att även kantstensparkering tillåts längs delar av gatorna.

Gång- och cykeltrafik

En utredning avseende en eventuell breddning av den så kallade lokalbron över till Stora Essingen har tagits fram. Utredningen visar att det inte är möjligt att bredda bron oavsett om planförslaget genomförs eller inte. Detta på grund av brons konstruktion. Föreslaget skärmhus har anpassats så att möjligheten till en separat gång- och cykelbro mellan Stora Essingen och Lilla Essingen finns kvar.

Kollektivtrafik

Många inkomna yttranden från boende och privatpersoner har berört kollektivtrafiken, såväl dagens situation som oro över hur den är tänkt att lösas efter planförslagets genomförande. Frågor och synpunkter avseende kollektivtrafiken hänvisas till SLL Trafikförvaltningen som ansvarar för detta. Trafikförvaltningen framhåller i sitt samrådsyttrande att planområdet ligger i ett bra kollektivtrafikläge, men gör samtidigt bedömningen att busstrafiken kan behöva utökas med anledning av föreslagen exploatering.

Tillgänglighet

När det gäller markanvändningen så kommer plankartan att justeras inför utställning så att "Huvudstråket" planläggs som "TORG" istället för "PARK" i enlighet med framförda synpunkter. Stadsbyggnadskontoret anser att "Parkstråket" ska planläggas som "PARK" med hänsyn till dess tänkta karaktär och funktion. Tillgängligheten kommer här att utredas vidare inför utställningen. När det gäller torgytan närmast hus 2 så anser stadsbyggnadskontoret att den även fortsättningsvis ska vara allmän platsmark då bottenvåningen huvudsakligen ska utgöras av verksamhetslokaler. Stadsbyggnadskontoret avser att komplettera planförslaget med planbestämmelser som säkerställer detta.

Stadsbyggnadskontoret avser inte att justera gränsen för byggrätten mot stråken så att en zon med förgårdsmark skapas. Detta med hänsyn till den stadsmässighet i gestaltningen samt offentlighet som kontoret vill skapa förutsättningar för vid stråken. Skötselbehov av fastigheterna, exempelvis genom att sätta upp byggställningar på allmän platsmark för underhåll av fasad, regleras genom avtal med trafikkontoret enligt gällande praxis.

Arkitektur och gestaltning

Inkomna synpunkter kommer att utgöra underlag vid fortsatt arbete med utformningen av allmän plats samt bebyggelsens struktur och gestaltning inför utställningen. Ambitionen är att gränser mellan uteplatser, gårdar och det offentliga rummet (gator, parker, torg etc.) ska vara tydliga.

En ombyggnation av befintlig kontors- och industribebyggelse inom området till bostäder bedöms inte vara möjlig att genomföra med hänsyn till de riktlinjer och krav som ställs på nya bostäder i detta läge med avseende på riskaspekter, buller etc. Kulturmiljöfrågor kommer att utredas vidare inför utställningen, se vidare kontorets ställningstagande avseende kulturmiljö på sidan 19 och 20.

För att inte bygga bort möjligheten till framtida verksamhetslokaler så kommer plankartan att kompletteras med en bestämmelse om minsta tillåtna takhöjd för bottenvåningen på skärmhusen.

Barn och unga

Allmänt

Kontoret avser att arbeta vidare med barnperspektivet inför utställning inom ramen för projekteringen av de allmänna ytorna. Se även kontorets ställningstagande avseende luftkvalitet på sidan 17.

Skola och förskola

När det gäller synpunkter på behov av skola och skolplatser så hänvisar stadsbyggnadskontoret till utbildningsförvaltningens samrådsyttrande. Utbildningsförvaltningen skriver att det befintliga beståndet av skolplatser kommer att utökas med Konradsberg vilket möjliggör fler skolplatser för utökade barnkullar i Kungsholmenområdet. Utbildningsförvaltningen framför inte några synpunkter i övrigt på innehållet i planen.

Plankartan skapar endast förutsättningar för förskola inom en begränsad byggrätt, i bottenvåning samt i del av våning 1, vilket gör att förskolan i praktiken endast kan samlas till en huskropp. När det gäller förskolans gård så reglerar planförslaget inte hur stor del av gårdsytan inom kvarteret som kommer att användas som förskolegård. På plankartan redovisas endast en illustrationslinje som visar ett möjligt scenario. Hur den nya förskolan och förskolegården kommer att utformas hanteras av stadsdelsförvaltningen samt fastighetsägaren.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Under fortsatt plan- och genomförandeprocess kommer Trafikförvaltningen, Swedavia, LFV m.fl. remissinstanser enligt ovan att höras närmare enlighet med framförda önskemål. Stadsbyggnadskontoret avser inte att utöka sakägarekretsen inför utställning.

Övrigt

Stadsbyggnadskontoret ser inget skäl till omtag avseende genomförda utredningar i linje med framförda synpunkter från boende och privatpersoner. Utredningsmaterialet har tagits fram i enlighet med gällande praxis inom respektive sakområde.

Bygg- och anläggningsverksamhet vid planförslagets eventuella genomförande kan orsaka störningar under byggtiden. Under byggtiden ska gällande regler och riktlinjer följas och störningarna minimeras. Självägar för transport av material kommer att utredas som ett alternativ.

Avseende önskemål om planstöd för en större matbutik, så avser stadsbyggnadskontoret att utreda frågan vidare tillsammans med markägare/byggherre inför utställningsskedet.

Båtklubbarna och sjöscouternas verksamhet

Under fortsatt plan- och genomförandeprocess kommer stadsbyggnadskontoret med flera förvaltningar att ha en fortsatt dialog med berörda båtklubbar. När det gäller varvsplatser för vinteruppläggning så kommer de platser som berörs av planförslaget att ersättas med varvsplatser för vinteruppläggning i Lövsta. Placeringen av ett nytt klubbhus med eventuellt samutnyttjande, verkstäder, förråd m.m. inom området kommer att utredas vidare inför utställningen. S:t Görans sjöscoutkår kommer även fortsättningsvis ha möjlighet att bedriva sin verksamhet för barn på ön genom Lilla Essinge båtklubb.

Teknisk försörjning

Trafikverkets dagvattenmagasin med tillhörande anläggningar påverkas inte av planförslaget.

Frågor som inte regleras inom ramen för detaljplan

Ett antal synpunkter har inkommit som rör frågor som inte regleras inom ramen för detaljplan. Exempel på det är frågor som berör hantering av hushållssopor inom planerad bebyggelse, skötselfrågor, upplåtelseformer, uppställningsplats för odlingslådor, behov av servicelägenheter m.m. Synpunkterna vidarebefordras till respektive berörd förvaltning och/eller byggherre.

Synpunkter på utformningen av allmän platsmark kommer att hanteras inom ramen för pågående och kommande projektering.

Frågor som ligger utanför aktuellt projekt

Synpunkter har inkommit under samrådet avseende kopplingar från området till bland annat tvärbanans hållplats på Stora Essingen samt Thorildsplans tunnelbanestation. Detta är frågor som ligger utanför ramen för vad aktuellt planförslag reglerar. Detaljplanen reglerar endast frågor om användningen av mark och vatten inom planområdet.

Fortsatt planarbete/Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

- *Risikanalys*: Säkerhetshöjande åtgärder samt beräkningar av samhällsrisker där hänsyn tas till de riskreducerande åtgärder som rekommenderas.
- *Risikanalys*: Förutsättningar avseende risk för avåkning med hänsyn till utformningen av Essingeledens bro m.m.
- *Trafikbuller*: Vidare studier/utredning för att säkerställa att samtliga bostäder klarar föreslagna planbestämmelser.
- *Trafikbuller*: Optimering av föreslagen bullerskärm längs Essingeleden (med bibehållen positiv effekt på ljudmiljön).
- *Kulturmiljö*: Åtgärder för att mildra påverkan på kulturmiljön genom gestaltningen av ny bebyggelse och markbehandling, samt utformningens påverkan på stadsbilden.

- *Strandskydd*: Kompletteringar av motivering för att upphäva strandskyddet inom vattenområdet samt inom föreslagen allmän platsmark.
- *Ras och skred*: Kompletterande geotekniska undersökningar.
- *Luftkvalitet*: Planförslagets konsekvenser på luftkvaliteten.
- *Riksintressen*: Påverkan på kommunikationsanläggning av riksintresse.
- *Arkitektur och gestaltning*: Utformning av planstruktur och bebyggelsens gestaltning, inklusive solförhållanden.
- *Arkitektur och gestaltning*: Utformning och avgränsning av allmän platsmark.
- *Trafik*: Lokalgatans sektion, tillgänglighetsfrågor, siktförhållanden m.m.
- *Markanvändning*: Eventuellt ökat behov av ytor för en större matbutik.
- *Markanvändning*: Placering av klubbhus m.m. för berörda båtklubbar.

Kontoret föreslår att plankartan ändras så att:

- Förutsättningar för skärmning mellan hus mot Essingeleden skapas.
- Användningen C inom byggrätterna för Skärmhusen (hus nummer 1, 2 och 3 på situationsplanen tillhörande plankartan) ersätts med handel och kontor som användning i bottenvåningen.
- Skärmhusen även förses med användningsbestämmelsen "K", kontor, för samtliga våningsplan.
- Möjligheten till verksamheter inom området säkerställs genom en planbestämmelse för minsta våningshöjd inom "skärmhusens" bottenvåningar.
- "Huvudstråket" planläggs som allmän platsmark, "TORG".
- Plankartan kompletteras med utfartsförbud.
- Byggnad 4 kompletteras med planbestämmelsen "m2".
- Området planlagt som lokalgata justeras utifrån bearbetade sektioner.
- Tillgängliga entréer från den "tysta sidan" till bostäder regleras.
- Verksamhetslokaler säkerställs i större omfattning mot Primusgatan.

Kontoret föreslår att illustrationsplanen ändras/kompletteras så att:

- Föreslagna förändringar efter samråd avseende bebyggelsestruktur, utformning av allmän platsmark m.m. redovisas.
- Möjligheter till handikapplatser inom 10 meter från varje port redovisas.

Kontoret föreslår att planbeskrivningen ändras/kompletteras avseende:

- *Risk*: En förklarande text som beskriver tillämpning/tolkning av föreslagen planbestämmelse avseende byggnader med svårutrymda verksamheter.
- *Risk*: Stadsbyggnadskontorets ställningstagande och motivering till varför staden väljer att exploatera i ett så riskutsatt läge.
- *Trafik*: Beskrivning av de eventuella justeringar/kompletteringar som görs till utställningsskedet avseende gatusektioner, utfartsförbud m.m.

Kontoret föreslår att planbeskrivningen samt miljökonsekvensbeskrivningen ändras/kompletteras avseende:

- *Trafikbuller*: Resultaten från den efter samråd reviderade bullerutredningen tillsammans med vidare utredningar av trafikbuller inför utställning enligt ovan redovisas.

- *Risikanalys*: Resultaten från den reviderade riskanalysen som ska tas fram inför utställning redovisas.
- *Strandskydd*: Motiveringar till varför strandskyddet ska upphävas inom vattenområden samt inom allmän plats.
- *Ras och skred*: Resultaten från kompletterande geotekniska undersökningar som ska genomföras inför utställning.
- *Luftkvalitet*: Förslagets påverkan på luftkvaliteten beskrivs ytterligare.
- *Kulturmiljö*: Resultatet av den antikvariska förundersökningen och konsekvensbeskrivningen som har tagits fram inför utställningen samt kontorets ställningstagande/förslag till åtgärder.
- *Parker och grönområden*: Konsekvensbeskrivning utifrån begreppen "Friyta" samt "Grönyta" som de definieras i Sociotopkartan.
- *Parker och grönområden*: Redovisning av förändringar avseende formellt planlagd parkmark.
- *Parker och grönområden*: Redovisning av planförslagets påverkan på parkstandarden (antalet kvm friyta per invånare) samt hur parkriktlinjerna tillgodoses (kvaliteter som finns, brister som kan åtgärdas).

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen. Utöver redovisade förändringar samt frågor som kommer att studeras vidare enligt ovan kommer planhandlingarna att förtydligas och kompletteras i enlighet med Stadsbyggnadskontorets ställningstaganden. Utredningsarbete fram till utställningen kan komma att innebära ytterligare kompletteringar/ändringar av planförslaget.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2006-05021. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Sammanfattande bedömning

Enligt översiktsplanen ingår Lilla Essingen i område som har innerstadsbebyggelse, där kompletteringar med ny bebyggelse ska kunna ske med utgångspunkt från lokala förutsättningar och behov. Länsstyrelsen kan konstatera att de lokala förutsättningarna inte är gynnsamma vad gäller hälso- och säkerhetsaspekter, men att bebyggelsen bör kunna placeras och utformas så att negativa effekter kan mildras till sådana nivåer att Länsstyrelsen ska kunna godta förslaget utifrån de allmänna statliga intressen som Länsstyrelsen har att bevaka.

De planerade bostäderna på Lilla Essingen kan komma att utgöra ett viktigt tillskott till länets bostadsförsörjning. Det är i samrådsskedet ur Länsstyrelsens perspektiv dock oklart om förutsättningar finns för att genomföra planförslaget med den utformning och med den mängd bostäder som presenteras.

Länsstyrelsen anser att det inte framgår hur väl kommunikationsanläggning av riksintresse kan tillgodoses, med tanke på risker och buller med mera. Det är oklart om bebyggelseutformningen enligt förslaget medger tillräcklig bullerbegränsning inomhus och utomhus och om bebyggelsen i övrigt i alla delar blir lämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till

riskerna för olyckor, översvämning eller erosion. Förutsättningarna att upphäva strandskyddet är oklara i vissa delar av området. Det behöver klaras ut i ansökan om strandskyddsupphävande hos Länsstyrelsen som tar beslut. Planens genomförande är beroende av ett sådant beslut.

Rikssintressen enligt 3 kap MB

Kommunikationsanläggning av riksintresse enligt 3 kap 8 § MB

Bebyggelseförändringar i närheten av Essingeleden väg E4/E20 får inte innebära att trafikkapaciteten riskerar att inskränkas eller att framtida funktion påverkas negativt. Fler människor i ledens närområde kan medföra krav på skydd mot risker, luftföroreningar och buller med mera, vilket indirekt kan innebära att funktionen riskerar att försämrats. Som ett underlag i bedömningen av planens lämplighet anser Länsstyrelsen därför att det behöver framgå på vilket sätt kommunikationsanläggningen av riksintresse påverkas av planförslaget. Se även yttrande från Trafikverket (TRV 2014/38533).

Kulturmiljö av riksintresse

Planområdet ligger utanför område av riksintresse för kulturmiljövården men med eventuell inverkan på värden i samband med stadens vattenfront och stadssiluett. Genom att hushöjderna studerats och begränsats har enligt Länsstyrelsens mening hänsyn tagits till riksintresset.

Miljökvalitetsnormer för vatten och luft

Planhandlingarna redovisar att förutsättningar finns för att miljökvalitetsnormerna för vatten och luft kan följas vid ett genomförande av planförslaget.

Hälsa och säkerhet

Buller

Planbestämmelserna anger att hälften av boningsrummen i varje lägenhet ska orienteras mot sida med högst 55 dBA utanför fönster. Länsstyrelsen har som utgångspunkt att avsteg från bullerriktvärdena bör kunna tillämpas på denna plats, pga. läget i regionen samt de möjligheter som borde finnas att utforma bebyggelsen för att skydda både bostäder och utemiljö från buller. På grund av de höga bullernivåerna bör dock utformningen av bebyggelse och lägenheter ytterligare studeras för att förbättra ljudmiljön för boende och övriga innan planprocessen drivs vidare.

Enligt MKB:n finns risk för att upp mot 50 lägenheter i dessa hus enligt planskisser som bifogats planhandlingarna är utsatta för högre ljudnivåer än vad planbestämmelserna tillåter. Totalt i området beräknas upp mot ca 70 lägenheter inte klara planbestämmelserna (över 10 %). Skärmande åtgärder föreslås, men det framgår inte om riktvärdena utanför hälften av boningsrummen kan klaras genom dessa.

Det har visat sig att höga trafikbullernivåer till viss del kan kompenseras av andra åtgärder. I studien Trafikbuller och planering 4 bekräftas att betydligt färre är störda i bostäder med ljudnivåer inomhus motsvarande ljudklass B, jämfört med ljudklass C. Länsstyrelsen anser att gällande ljudstandardkrav inomhus behöver klaras med god marginal. Med nuvarande förslag till planbestämmelser, blir så mycket som ca 300 sovrum placerade innanför fasad mot Essingeleden enligt medföljande planillustrationer. Då det enligt

bullerutredningen är mycket svårt att uppnå ljudklass B inomhus pga. trafikbullret, behöver därför övervägas att i första hand reglera användningen i de skärmande byggnadskropparna till något mindre känsligt än bostadsanvändning, helt eller delvis. Skärpta planbestämmelser är ytterligare en möjlighet, t.ex. att fler sovrum orienteras mot bullerdämpad sida.

Med tanke på att området även är utsatt för buller från flygtrafik, spårtrafikbuller och annat omgivningsbuller som även kan förstärkas av omgivande vattenyta, bör alla möjligheter att dämpa bullret från Essingeleden tas tillvara. Flera bullerkällor kan öka störningsupplevelsen, även om det inte har betydelse beräkningsmässigt. För att rätt kunna bedöma föreslagen markanvändnings lämplighet bör områdets bullerpåverkan från alla relevanta bullerkällor redovisas.

Vid sidan av boendemiljön inomhus och på uteplatser har ljudmiljön betydelse i de miljöer man vistas i utanför bostaden. I detta syfte bör bullerskärmmning längs med Essingeleden ytterligare övervägas. Även entréförhållanden bör regleras så att entréerna kan nås bekvämt från bullerdämpad sida. När det gäller parkområdena i planområdet, får de en bättre ljudmiljö jämfört med i ett 0-alternativ. Det är dock endast inom mindre delområden som en ekvivalentnivå på högst 55 dBA uppnås, dvs. riktvärdet för uteplatser.

Sammanfattningsvis anser Länsstyrelsen att planförslaget behöver bearbetas, alternativt behöver det klargöras att tillräckliga åtgärder medges i planen när det gäller bullerdämpning, så att planen kan bedömas utgöra lämplig markanvändning. Det behöver inför fortsatt planläggning redovisas att tillräcklig hänsyn tas till alla relevanta bullerkällor, att utformningen medger tillräcklig bullerdämpning inomhus samt utanför fasad och för uteplatser, så att bebyggelsen inte blir olämplig på lång sikt med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa.

Luftföroreningar

Genom närheten till Essingeleden behöver luftföroreningar beaktas i planeringen för att minimera hälsokonsekvenser för boende och övriga. I fortsatt planläggning bör planens konsekvenser ur ett hälsoperspektiv ytterligare beaktas. Särskilt behöver konsekvenser för barns hälsa beaktas, då barn är särskilt känsliga för luftföroreningar och hälsopåverkan kan finnas även när luftföroreningshalterna understiger gränsvärdena enligt miljöbalken. Bland annat kan användningen för "C" behöva preciseras för att undvika att bland annat barn kommer att vistas mer än tillfälligt i utemiljön på trafiksidan.

Markföroreningar

Inom aktuellt område finns tre objekt i Länsstyrelsens databas över potentiellt förorenade områden. Objekten det handlar om är omnämnda i underlagsmaterialet som hör till planen. Det kan även ha funnits andra verksamheter inom planområdet som Länsstyrelsen inte har någon kännedom om. Den förorening av tetrakloreten som man har hittat inom planområdet kan härstamma från den kemtvätt som tidigare fanns på fastigheten Primusköket 10 strax söder om planområdet.

Man avser att använda den tekniska skyddsåtgärden radonsäker byggnation för att eliminera hälsorisker med avseende på ånginträngning av flyktiga ämnen i bostäder. Radonsäker byggnation är i allmänhet inte en helt tät konstruktion

som helt och hållet förhindrar inträngning av flyktiga ämnen. Länsstyrelsen är av den uppfattningen att denna lösning ska ses som en extra skyddsåtgärd och inte som enda åtgärd för skydd mot flyktiga föroreningar. För att radonsäker byggnation ska ha effekt krävs att skyddsåtgärden är intakt och det bör därför säkerställas att informationen om denna installations betydelse för kvaliteten på inomhusluften bevaras och att ansvaret för kontrollen av denna funktion utreds.

Efter rivning av befintliga byggnader inom planområdet bör kompletterande undersökningar av mark och grundvatten genomföras. Länsstyrelsen förutsätter att saneringsåtgärder genomförs inom planområdet så att marken blir lämplig för sitt ändamål. Vidare arbete på området ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och det bör ske enligt Naturvårdsverkets riktlinjer och utföras på ett långsiktigt hållbart sätt. Det finns risker med att lämna kvar föroreningar, vilket leder till att kunskapen om detta alltid måste finnas och begränsa markanvändningen. Vidare anser Naturvårdsverket att föroreningar inte ska byggas in och försvåra en framtida eventuell saneringsåtgärd. Inför fortsatt planläggning behöver redovisas hur behövliga saneringsåtgärder säkerställs.

Ras och skred

Länsstyrelsen finner att risken för ras och skred inte är utredd. Det behöver därför redovisas inför nästa skede. Området kan vara utsatt för erosion vilket i sin tur kan innebära risk för ras eller skred.

Översvämning

Planbeskrivningen hanterar risken för översvämning på ett tillfredställande sätt och de flesta riskutsatta byggnader/byggnadsdelar som ligger under en kritisk nivå kommer att skyddas. Detta regleras genom planbestämmelse "m2". Länsstyrelsen anser att även byggnad 4 bör omfattas av detta skydd så att det säkerställs även här, om inte lägsta tillåtna grundläggningsnivå regleras på annat sätt.

Farligt gods på Essingeleden

Detaljplanen tillåter kvartersmark inom avstånd betydligt närmare än 75 meter från primär transportled för farligt gods, vilket är det avstånd som Länsstyrelsen rekommenderar som det minsta mellan led och bostadsbebyggelse.

Länsstyrelsen anser att såväl individ- som samhällsrisk ska beaktas i samhällsplaneringen då dessa utgör komplement till varandra. Av underlaget framgår att samhällsrisken i området redan idag är hög och höjs ytterligare med planerad bebyggelse. Förslag finns visserligen till åtgärder, men för att bedöma planens lämplighet saknar Länsstyrelsen ett tydligt ställningstagande och motivering till varför staden väljer att exploatera ytterligare i ett så riskutsatt läge. Detta behöver därför synliggöras i planen. Det bör i sammanhanget framkomma vilka åtgärder som valts för att minimera ökningen av samhällsrisken samt om ytterligare åtgärder kan vara skäliga.

På nuvarande underlag anser Länsstyrelsen att formuleringen i planbestämmelse under rubriken "Risk- och störningsskydd"; "byggnader med svårutrymda verk- samheter", kan vara svår att tillämpa/tolka i senare skede varför den behöver preciseras på lämpligt sätt.

Påseglingsrisk

Parkområdet medger badstrand och risken för påsegling av badande samt i båthamnen behöver omhändertas.

Råd om tillämpningen av 2 - 3 kap. ÄPBL

Barnperspektiv

Med anledning av närheten till bland annat djupt vatten och till trafikerade vägar, bl.a. Essingeleden, finns anledning att i den fortsatta planeringen studera planens konsekvenser för barn samt möjligheterna att barnanpassa planen i dess olika delar.

Dagsljus

Bostadsområdet får enligt MKB:n dåliga sol- och dagsljusförhållanden. Genom områdets orientering kommer gårdarna att bli skuggiga. Möjligheter att kompensera bättre för det dåliga utgångsläget bör prövas, för att skapa en långsiktigt bra boendemiljö.

Kulturmiljövård

I planläggningen skall bland annat kulturvärden beaktas. För att kunna värdera betydelsen av föreslagna förändringar efterfrågar Länsstyrelsen att en bebyggelseinventering ur kulturmiljösynvinkel görs. Befintliga hus är inte ännu klassificerade enligt stadsmuseets byggnadsklassificering.

Övriga frågor av betydelse för planens genomförbarhet

Strandskydd

I förevarande ärende har planuppdraget beslutats innan den nya strandskyddslagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 2009. Det innebär att Länsstyrelsen är den myndighet som har att besluta om upphävande av strandskyddet i enlighet med bestämmelserna i den äldre lagstiftningen.

Länsstyrelsen rekommenderar att kommunen ansöker om strandskyddsupphävande innan planprocessen förs vidare, då ett upphävande är av avgörande betydelse för att möjliggöra ett genomförande av planen. I ansökan behöver även klaras ut om strandskyddet ska kvarstå inom parkmark eller inte. Om inte särskilda anläggningar avses att anläggas, som t.ex. en lekplats, kan istället strandskyddet kvarstå och dispens sökas.

Genom förslaget tillkommer ny bebyggelse inom område med strandskydd. Länsstyrelsen kan konstatera att vissa områden redan är ianspråktaga. De mark- och vattenområden där båtklubben bedriver sin verksamhet bör till exempel anses vara ianspråktaga. Markområdena omgärdas dessutom av stängsel. Den del av området där planerad bostadsbebyggelse ersätter befintlig bebyggelse, kontorshus och garage är också t.ex. att anse som ianspråktagen, varför särskilda skäl kan anses föreligga. Vattenområdet där punkthuset avses byggas är inte lika självklart ianspråktaget. Den tillkommande bebyggelsen som skärmar buller från Essingeleden ger större kvaliteter till del av strandområdet, vilket bör vägas in i bedömningen, liksom det faktum att den skärmande bebyggelsen samtidigt tar strandskyddad mark i anspråk. Någon byggnad är placerad på strandskyddad mark utan att bidra till bullerdämpning. Länsstyrelsen granskar förutsättningarna närmare och tar slutlig ställning i strandskyddsfrågan i beslutet om strandskyddsupphävande.

SLL Trafikförvaltningen

Trafikförvaltningen framhåller i enlighet med planbeskrivningen att planområdet ligger i ett bra kollektivtrafikläge. Med anledning av föreslagen exploatering bedömer Trafikförvaltningen dock att busstrafiken kan behöva utökas. Hållplatsernas standard, liksom gångvägar och övergångsställen till hållplatser bör därför ses över anser förvaltningen. Trafikförvaltningen framhåller att samråd ska ske med dem vid översyn av hållplatslägen eller andra förändringar beträffande hållplatserna.

Trafikförvaltningen anser att det är positivt att planförslaget möjliggör en brygga för kollektivtrafik på vatten och framhåller samtidigt att bryggan behöver ges en god koppling till övrig kollektivtrafik samt vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Förvaltningen menar vidare att gång- och cykelvägarna till Tvärbanans hållplats på Stora Essingen och till tunnelbanestationen vid Thorildsplan också kan behöva ses över. Gång- och cykelvägarna ska utformas säkra, trygga, gena, attraktiva och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning anser förvaltningen.

Gällande buller och vibrationer vill förvaltningen säkerställa att eventuella störningar från busstrafiken beaktas, och framhåller att det oftast är maximalnivåerna som genererar klagomål. Trafikförvaltningens erfarenhet är även att framförallt lågfrekvent buller vid tomgångskörning och start upplevs som störande. Trafikförvaltningen framhåller att bostäder därför ska utformas för att säkerställa innehållande av allmänna råd avseende lågfrekvent buller i sovrum (FoHMFS 2014:13).

Förvaltningen anser vidare att störning från bussens yttre högtalare samt hållplatsens prator bör beaktas vid fasaddimensionering för bostäder i anslutning till busshållplats.

Storstockholms Brandförsvar

Storstockholms Brandförsvar saknar en kvantitativ redovisning av hur de riskreducerande åtgärderna påverkar risknivån inom området efter genomförande och bedömer att riskanalysen behöver kompletteras med en sådan redovisning. Detta så att det kan påvisas hur individrisk och samhällsrisk förändras till följd av de föreslagna åtgärderna.

Storstockholms Brandförsvar anser att, i enlighet med Länsstyrelsen, när risker finns som är så höga att riskreducerande åtgärder behöver vidtas, bör åtgärderna för att få ner riskerna till tolerabla nivåer verifieras. En sådan verifiering har inte presenterats i den riskanalys som tagits fram för planområdet. Storstockholms Brandförsvar anser att om det inte kan påvisas hur de föreslagna åtgärderna förändrar risknivån bör det kanske vara andra åtgärder som behöver väljas, alternativt att utformningen av den planerade bebyggelsen behöver förändras. Storstockholms Brandförsvar anser att de åtgärder riskanalysen presenterar bör verifieras kvantitativt.

Storstockholms Brandförsvar anser att en kostnad/nyttaanalys behöver tillföras riskanalysen.

Storstockholms Brandförsvar påpekar att de schablonmässiga avstånden som använts i riskanalysen i vissa fall inte är tillräckligt att enbart uppfylla

skyddsavstånden för att risken ska betraktas som acceptabel. Storstockholms Brandförsvaret anser att det kan behövas ytterligare säkerhetsåtgärder. Det är troligt att denna plan, med dess närhet till Essingeleden, kan utgöra ett av de undantag där skyddsavstånden inte är tillräckliga och yttranden anser att detta behöver utredas vidare i analysen. Storstockholms Brandförsvaret tror att det kan innebära att riskreducerande åtgärder även behöver vidtas för byggnader som ligger utanför det skyddsavstånd Länsstyrelsen angivit.

Storstockholms Brandförsvaret noterar att det i riskanalysen inte görs någon bedömning av vilken påverkan nivåskillnaden mellan Essingeledens vägbana och planområdet kan ha. Finns det risk att brandfarlig vätska vid ett utsläpp på vägbanan rinner ner mot planområdet? Finns det risk att brobanans konstruktion vid explosionsscenarioet påverkas så att det kan leda till risker för personer som vistas i området?

Storstockholms Brandförsvaret påpekar att om förutsättningar saknas får att utrymma via stegutrustning behöver utrymningsmöjligheter säkerställas på annat sätt, exempelvis via Tr2-trapphus.

Storstockholms Brandförsvaret påpekar att brandpostnätet behöver kompletteras till följd av denna utbyggnad i området. Yttranden förespråkar ett konventionellt brandpostsystem med maximalt 150 meter mellan brandposterna.

Trafikverket

Essingeleden är av riksintresse och har en mycket stor regional betydelse. Det är således av yttersta vikt att Essingeleden inte utsätts för risker, varför Trafikverket är mer restriktiva här än på andra platser i länet vad gäller verksamheter i dess närhet.

Buller

Riktvärdena som finns för trafikbuller, regeringen proposition 1996/97:53, ska följas vid planering av ny bebyggelse. Avsteg från riktvärden bör enbart förekomma under förutsättning att en god bebyggd miljö kan åstadkommas. De bostäder som placerats närmast Essingeleden, för att uppnå en avskärmande effekt, överskrider riktvärdena för buller och Trafikverket vill lyfta fram att möjligheten till annan användning än bostäder bör prövas i detta läge. Trafikverket efterfrågar att bullerredovisningen kompletteras med flygbuller och buller från spårvägstrafik.

Trafikverket anser att det viktigt att utomhusmiljöer speciellt där barn ofta vistas skyddas från störande trafikbuller eller lokaliseras så att de inte är exponerade för trafikbullernivåer högre än riksdagens riktvärden för boendemiljöer.

Om kommunen under planprocessen gör avvägningen att det finns skäl för avsteg från bullerriktvärden så har kommunen tagit ansvar för störningen och trafikverket påpekar att det då förutses att krav inte kommer ställas på dem att, i egenskap av verksamhetsutövare, åtgärda bullersituationen efter planens genomförande.

Luftkvalitet

Om miljökvalitetsnormer för luft överskrids är det viktigt att vistelseytor inte förläggs nära där överskridanden förekommer.

Risk

Essingeleden är primär led för farligt gods. Sammantaget bör personer inte uppehålla sig under bron mer än sporadiskt, och de stråk som passerar under Essingeleden bör även begränsas.

Trafikverkets dagvattensanläggning

Trafikverkets dagvattenanläggning ingår delvis i planområdet, längs i söder. Dagvattenmagasinet med tillhörande gräsmattearmering och pumpstation måste förbli intakt. Trafikverket förutsätter att transporter till och från anläggningen kan ske via gång- och cykelvägen.

Eventuell påverkan på flyget och dess tekniska system

Högsta tillåtna höjd för objekt på denna plats är 59, 56 möh (RH2000). Den högsta angivna totalhöjden för en byggnad i planområdet är 41,9 m. högsta total höjden för objekt även omfattar tillfälliga hinder såsom byggkranar. Det kan vara motiverat att en flyghinderanalys beställs hos LFV innan granskningsskedet och att frågan behandlas i planbeskrivningen.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har inget att erinra mot planförslaget. Sjöfartsverket informerar om att när byggnationen är färdigställd så ska anläggningen mätas in och resultatet skickas till Sjöfartsverket för uppdatering av gällande sjökort. Då pendelbåtstrafik förbereds till/från området anser Sjöfartsverket att samråd bör ske med Trafikförvaltningen om kajens utformning. Även annan trafik kan i framtiden bli aktuell och Sjöfartsverket anser att bryggan även bör anpassas för godstrafik på sjön.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd besvarar aktuell remiss med Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande.

Förvaltningen är positiv till att Primusområdet utvecklas med bostäder, förskola, publika verksamheter och uppgraderade parkytor. Däremot anser förvaltningen att föreslagen exploatering är för hög i förhållande till områdets friyta och att de offentliga rum som blir kvar till boende och besökare blir för små för att bli långsiktigt hållbara.

Parker och aktivitetsytor

Förvaltningen framhåller att Primusområdet är en viktig rekreationsplats för boende på Lilla Essingen, och att Lilla Essingen redan idag är väldigt tätt bebyggd och har lägst friytetillgång av stadsdelarna inom Kungsholmens stadsdelsområde. Med 600 nya lägenheter kommer trycket på parker och andra offentliga rum öka ytterligare skriver Förvaltningen och påpekar samtidigt att Västra Primusparken, som färdigställdes 2007 som en kompensationsåtgärd för bebyggelsen på öns södra del, delvis kommer att bebyggas. Förvaltningen

anser att lekplatsen som planeras bör vara betydligt större för att kunna bli en kreativ och hälsosam miljö för barn boende i området.

Förvaltningen anser vidare att det i planhandlingarna tydligt ska framgå hur mycket friyta som finns idag jämfört med efter exploateringen. Förvaltningen menar att planhandlingarna anger en missvisande bedömning av hur mycket parkmark som tillkommer i och med planförslaget. I verklig mening tillkommer inte Östra Primusparken som grönyta eftersom den redan idag använts som park trots att den är planlagd som kvartersmark framhåller förvaltningen. Förvaltningen menar dessutom att miljökonsekvensbeskrivningens definition av friyta är felaktigt benämnd som parkyta per invånare.

För att långsiktigt kunna bibehålla hög kvalitet, trygghet och attraktivitet på parker och grönområden anser förvaltningen att det krävs en höjning av skötselintensitet, vilket nuvarande fördelningsnyckel för budget för parkskötsel inte ger utrymme för. Förvaltningen framhåller att det är av stor vikt att förvaltningen deltar i den fortsatta planeringen av områdets parker, för att bidra med sin kunskap om effektiv drift och skötsel av parker.

Förvaltningen anser att för stora delar av parkytorna inte bör "låsas" till en specifik aktivitet i för hög utsträckning. Planerad beachvolleybollplan och skejtboardanläggning bör därför ses över i den fortsatta planeringen menar förvaltningen. Förvaltningen har tidigare fått in ett medborgarförslag om utegym på Lilla Essingen och anser att det kan passa i Primusområdet då det inte är så ytkrävande och kan användas av många. I anslutning till badplatsen anser förvaltningen att en offentlig toalett bör anläggas.

Förvaltningen anser att den del av Huvudstråket som löper från den nya lokalgatan ner mot vattnet bör få en tydligare grön karaktär och att strandpromenadens gestaltning bör råda över gator och torgmiljö.

Förvaltningen anser att Stockholms stads enprocentregel (vilket innebär att en procent vid ny-, om- och tillbyggnad ska avsättas för konstnärlig utsmyckning) ska tillämpas i utformningen av de offentliga rummen.

Enligt förvaltningen ska verksamhets- och bostadsentréer inte rikta sig mot mark planlagd som park. Det finns ett behov att nå dessa entréer med fordon vid leveranser med mera. Vidare anser förvaltningen att delen av Huvudstråket och Parkstråket från Primusgatan ner mot den nya lokalgatan snarare har karaktären av torg eller gata och därför inte bör planläggas som park. Generellt gäller att närmast fasad bör marken planläggas som kvartersmark för att underlätta för fastighetens skötsel av tak, fasad och grund.

Förvaltningen är positiv till att Östra Primusparken, som tidigare varit planlagd som kvartersmark, i och med förslaget planläggs som allmän platsmark och att parkmark tillkommer, bland annat intill Essingeleden, och att stranden i norr tillgängliggörs.

Förskola

Förvaltningen skriver att det enligt beslut från kommunfullmäktige i större stadsutvecklingsprojekt ska planeras för ca 25 förskoleplatser per 100 lägenheter. Utifrån detta och det faktum att det redan idag finns ett stort

förskolebehov på Lilla Essingen, anser förvaltningen att det finns underlag för föreslagna åtta förskoleavdelningar. Förvaltningen anser att förskolan bör byggas tidigt i utbyggnadsprocessen så att den står klar när människor börjar flytta in i området.

I planförslaget är förskolelokalerna förlagda i flera huskroppar, vilket bland annat försvårar personalplaneringen. Förvaltningen anser att förskolan ska samlas i en huskropp för bättre logistik och samarbetsvinster som skapar förutsättningar för en ekonomiskt hållbar verksamhet. Lokalytan som behövs för förskolan omfattar ca 1500 kvm skriver förvaltningen, och påpekar samtidigt att det fungerar att placera förskolelokalerna i flera våningar.

Enligt förvaltningen är det positivt att förskolan får en egen gård inom kvarteret. Trots att det är bra med uppsamlingsytor för hämtning och lämning anser förvaltningen att gårdsytorna med fördel kan disponeras om så att mer yta ges till den stora gården och mindre till de så kallade utsläppsgårdarna.

Specialboende

Förvaltningen ser ett kontinuerligt behov av att specialbostäder, framförallt servicelägenheter, för personer med funktionsnedsättning planeras in i alla större bostadsbyggnadsprojekt. I Primusområdet ser förvaltningen ett behov av åtta servicelägenheter, gärna spridda i olika trapphus, med god tillgänglighet plus en gemensamhets- och personallokal.

Kollektivtrafik och trafiksäkerhet

Förvaltningen anser att kollektivtrafiken till området bör utvecklas och att Storstockholms Lokaltrafik (SL) därför bör delta i den fortsatta planeringen. Hållplatslägena vid Primusgatan bör också ses över och utvecklas menar förvaltningen. Förvaltningen anser att den nya lokalgatans bredd bör ses över och att gestaltningen ska beskrivas tydligare i planhandlingarna.

Generellt behöver tillgängligheten till och från området förbättras menar förvaltningen, och framhåller att dagens gång- och cykelväg till Stora Essingen och anslutningen till tvärbanan är smal och inte trafiksäker. Vidare anser förvaltningen att området mellan Essingeleden och de planerade husen bör ses över för att bli säker och trygg.

Ur ett barnperspektiv är en väl fungerande kollektivtrafik med trygga och säkra anslutningar en viktig förutsättning för barns och ungas rörelsefrihet skriver förvaltningen. Sammanhängande gång- och cykelstråk skapar goda möjligheter för barn att på egen hand ta sig till skola, kompisar och fritidsaktiviteter.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har beslutat att svara på aktuell remiss enligt miljöförvaltningens förslag. Nämnden anser att området behöver anpassas bättre till de höga bullernivåerna i området, att förskolebarnen behöver större lektytor, att byggnader ska utformas så att de lämpar sig för installation av solceller eller solfångare, samt att det bör framgå av genomförandebeskrivningen hur och av vem uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan ska genomföras.

Nämnden anser också att de förslag till ytterligare åtgärder som föreslås i miljökonsekvensbeskrivningen ska beaktas i det fortsatta planarbetet, framförallt skyddsåtgärder för att klara Stockholmsmodellen för buller och åtgärder för dagvattenhantering.

Nämnden betonar att följande ska beaktas i fortsatt planarbete:

En bullerskärm anläggs längs Essingeleden.

Alla stråk/vägar in i området utformas med portik.

Det utreds om det går att sänka bullernivåerna ytterligare genom att vidta bullerdämpande åtgärder i de portiker som släpper igenom buller in i området.

Det prövas om det går att få en bättre ljudmiljö som helhet genom att flytta hus 12-14 (strandhusen), så att de ligger bredvid (nordväst om) hus 1 respektive 4 längs vattnet.

Att sovrum i så stor utsträckning som möjligt placeras mot den tysta sidan.

Resterande del av bostadsgården där förskolan ligger utformas så att den kan användas som en gemensam gård för boende och förskolan.

Det framgår av genomförandebeskrivningen hur och av vem uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan ska genomföras.

Byggnader så långt möjligt utformas så att de lämpar sig för installation av solceller eller solfångare.

De förslag till ytterligare åtgärder som föreslås i miljökonsekvensbeskrivningen beaktas.

Trafikkontoret

Markanvändning

Trafikkontoret anser att verksamhets- och bostadsentréer inte bör rikta sig mot mark planlagd som park. Kontoret framhåller att det finns ett behov av att nå dessa entréer med fordon vid leveranser med mera, och att fordon inte får framföras på parkmark utan särskilt tillstånd. Trafikkontoret skriver att detta troligen främst gäller det så kallade "Huvudstråket" och "Parkstråket".

Vidare anser trafikkontoret att marken inte bör planläggas som parkmark närmast fasad, utan att en yta behövs som kvartersmark för att underlätta för fastighetens skötsel.

Trafikkontoret föreslår att torgytan närmast hus 2 mot Primusgatan samt terrasser närmast hus 9 och 10 mot "parkstråket" planläggs som kvartersmark då inget tydligt behov av allmän tillgänglighet/användning för allmänheten har redovisats eller kan uppfattas.

Parkering och utfartsförbud

Avseende parkering och utfartsförbud anser trafikkontoret att utfartsförbud bör tydliggöras på plankartan i gräns mellan gatumark och kvartersmark utom en 3

meter bred infart till parkeringsplats/er för handikappade respektive en 5 meter bred infart till garage. Trafikkontoret anser vidare att möjligheten till HKP inom 10 meter från varje port ska redovisas. Trafikkontoret framhåller att anordning av HKP-platser på gårdarna förutsätter att behovet av dessa platser ska finnas. Trafikverket skriver att dessa platser annars kommer att användas av andra fordon.

Trafikkontoret noterar att det på både "Parkstråket" och "Huvudstråket" finns entréer till bostadshus. Vid en möjlig angöring till bostadsentréerna, vilket trafikkontoret anser vara önskvärt, noterar trafikkontoret att det saknas en vändmöjlighet.

Trafikkontoret anser att parkeringstalet på 0,5 är för lågt med hänsyn till normalt bilinnehav, och rekommenderar att det höjs till 0,75.

Trafikkontoret framhåller att god sikt behöver säkerställas vid garageinfarten, t.ex. genom sikttrianglar, som en höjande säkerhetsåtgärd. Trafikkontoret förutsätter att det kravet tas med i det fortsatta planarbetet.

Tillgänglighet

Avseende tillgänglighet anser Trafikkontoret att de nya trapporna måste förses med kontrastmarkeringar och ramper för barnvagnar och cyklar. I de fall trapporna är för långa anser trafikkontoret vidare att dessa måste innehålla vilplan/trapplopp.

Trafikkontoret noterar att både "Huvudstråket" och "Parkstråket" lutar 5%, och poängterar att ytor vid entréerna ska vara så plana som möjligt. Kontoret anser att det är viktigt att de lutande ytorna i riktning mot vattnen utformas så att de varierar med plana ytor för rullstolsbundna trafikanter.

Dagvattenhantering

Trafikkontoret anser att fördröjning av dagvatten i magasin måste ordnas inom kvartersmark och får inte hänvisas till allmän plats.

Avfallshantering

Trafikkontoret skriver att omhändertagande av hushållssopor i första hand ska eftersträvas inne i och i andra hand i direkt anslutning till varje port för att hushållssopor inte ska belasta papperskorgar på allmän plats. Vidare framhåller Trafikkontoret att eftersom sopsugslösning föreslagits så ska inte sopnedkast behöva samordnas mellan flera portuppgångar.

Förskolegård

Trafikkontoret anser att föreslagen yta inte är tillräcklig för en god utevistelse, och anser att en större yta av den övre gården måste planläggas som förskolegård för att nå upp till godtagbara förutsättningar för utemiljön. Trafikkontoret anser att total yta för förskolans utemiljö bör omfatta 1450 kvm, och framhåller att den övre gårdsytan i högre grad bör kunna växelnyttjas av förskola och boende under olika tider på dygnet.

Träd per lägenhet

Trafikkontoret tar upp att stadens riktlinjer att det för varje tillkommande bostad ska planteras ett träd bör uppfyllas.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden har godkänt exploateringskontorets tjänsteutlåtande till stadsbyggnadsnämnden som svar på aktuell remiss.

Exploateringskontoret är i huvudsak positivt till planförslaget. Kontoret anser att projektet medför ett välkommet tillskott av bostäder till området, vilket ger ett bra underlag för utökad service. Kontoret framhåller att investeringar i gator, torg och parker medför en förbättring av miljön.

Förslaget till utformning av allmän platsmark redovisas med höga kvalitéer menar kontoret, och framhåller samtidigt att eventuell justering kan komma att göras inför kommande genomförandebeslut.

Exploateringskontoret skriver att projektet ger intäkter för markförsäljning, upplåtelse av tomträtt och gatukostnadsersättning från Vasakronan. Kostnaderna består främst av utfyllnad, byggande av ny gata, ombyggnad av parkerna och evakuering av Lilla Essinge båtklubb. De ekonomiska konsekvenserna kommer att redovisas i kommande ärende om genomförandebeslut skriver kontoret.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet ställer sig positivt till förslaget att bygga på platsen men anser att det fortfarande kvarstår delar i planen att utveckla. Rådet framhåller att Lilla Essingen i en fortsatt utbyggnad med bostäder på den norra sidan får exploateringsstal som inte står att finna på andra platser, vilket också kräver mer i planeringsskedet för att säkerställa att resultatet också blir en god livsmiljö. Rådet skriver att förslaget till bostadsbebyggelse i solfjädersform med två (bilfria) stråk och förstärkta parkrum betyder alltså mycket för en ökad tillgänglighet på Lilla Essingen i sig. Samtidigt finns barriäreffekten av Essingeleden kvar och det krävs starka samband mellan delarna för att locka fram rörelsemönster som binder den norra och den södra sidan samman. För rådet är det viktigt att det som tillkommer har en blandning av verksamheter, bostäder och allmän tillgänglighet för att skapa liv i området. Dessutom är det viktigt att de ytor som ska användas som allmänna inte uppfattas som privatiserade, kvartersmarken mellan "Strandhusen" är ett exempel på gränsområden som måste fungera även i praktiken.

Rådet framhåller vidare att Essingeleden som upphöjd trafikled även påverkar miljön negativt genom buller. Rådet anser att det stora mönstret i Essingeledens infrastruktur kan tåla en passage mellan skärmande huskroppar, men att det är att föredra om de hus som planeras som bullerskydd innehåller kontorslokaler och inte bostäder. Rådet skriver att den livsmiljö som skapas med Stockholmsmodellens förhöjda acceptans för trafikbuller inte är optimal. Rådet uppskattar dock att förskolorna, efter programskedets kritiserade första förslag, flyttats till det minst bullerstörda området.

Rådet vill också påpeka att den höga exploateringen och de bullerskyddande åtgärderna skapar en miljö som genom sitt problemlösande förhållningssätt skapar andra negativa effekter. Den miljö under Essingeleden som ska vara sammanbindande mellan bebyggelsegrupperna blir mycket arm menar Rådet. Rådet framhåller vidare att förskolorna får små utsläpps- och lekgårdar och att solstudier visar mörka bostadsmiljöer vilket måste kompenseras med andra

kvaliteter och hög tillgänglighet till alternativa ytor för rekreation. Rådet skriver att kraven här ökar på parkrummens funktioner och dess tålighet mot slitage ytterligare.

Förutom den variation mellan bostäder, verksamheter och handel som krävs för att området inte ska bli en sluten enklav kringskuren av vatten och trafikleder så anser rådet att bebyggelsens gestaltning bör bearbetas ytterligare för att även på så sätt berika stadsmiljön. Rådet anser att de avskärmande byggnadernas långa fasader och den i övrigt något för strikta planform som föreslås behöver gestaltningsmässiga lösningar som skiljer byggnadskropparna och dess volymer åt för att området ska bli något mer än ett för strängt sammanhållet bostadsområde. Den levande karaktär en stadsmiljö som byggts under lång tid får kan i viss mån skapas, till exempel genom knäckar på de långa byggnadskropparna och fler grepp än den runda form som föreslås till det hus som också ska inrymma båtklubben menar rådet. I sammanhanget ifrågasatte rådet också inte bara det ur hållbarhetsperspektiv främmande beslutet att riva all bebyggelse inom kvarteret utan också den förlorade möjligheten att skapa variation inom området genom tidslager, det vill säga att behålla en del av områdets tidigare karaktär med något av de befintliga husen ombyggt. Skönhetsrådet ställer sig positivt till en blandad verksamhets- och bostadsbebyggelse inom planområdet men avstyrker förslag till detaljplan i föreliggande form med hänvisning till de justeringar i förslaget som bör göras för att säkerställa en god livsmiljö.

SISAB

SISAB har inget att erinra mot förslaget.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor

Rådet är positivt till lösningen med sopsug, men anser att soporna i varje entréplan bör kunna tas bort. Rådet förutsätter att behovet av bostäder enligt SoL och LSS provas i projektet. Rådet anser vidare att det är olämpligt att placera elnätstationer inomhus.

Stockholm Parkering

Stockholm Parkering arrenderar idag en yta av Stockholm stad på Primusgatan med plats för cirka 50 bilar, vilken fungerar väl både för besökande till fastigheten samt erbjuder möjlighet för boende och företag att hyra p-plats. Stockholm Parkering framhåller att ytan därmed fyller en viktig funktion för parkeringen i området. Stockholm Parkering skriver att parkeringen ligger i skuggan av Essingeleden och är störd av buller, varför ytan kan ha begränsningar som hundrastgård då störningen är omfattande för såväl människor som hundar. Stockholm Parkering är intresserade av att driva/förvalta det nya parkeringshuset. Med tanke på det centrala läget anser Stockholm Parkering att P-talet 0,5 verkar vara lämpligt. Stockholm Parkering ställer sig frågande till om befintlig parkering räcker som besöksparkering när det i dagsläget ofta är fullt på nuvarande parkeringar.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen framhåller att 600 nya bostäder kan medföra cirka 250 nya barn i området i behov av skolplats. Utbildningsförvaltningen skriver att det befintliga beståndet av skolplatser kommer att utökas med Konradsberg

som tidigare inhyst lärarhögskolan och som nu övertagits av staden, och att det med det möjliggörs skolplatser för utökade barnkullar i Kungsholmenområdet. Utbildningsförvaltningen trycker i sitt yttrande på vikten av att inte bara planera för till gatan parallella cykelbanor utan även för friliggande cykelvägar med ordentligt avstånd från trafikerad väg vid planeringen av nya bostadsområden. Detta för att öka barnens säkerhet.

Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningen framfaller att planförslaget innebär att området där Lilla Essinge BK i dagsläget har hamn och uppläggning för ca 50 båtar exploateras för bostadsbebyggelse. I planförslaget finns det en ny hamn för Lilla Essinge BK invid Lilla Essingens norra udde, och stadsbyggnadskontoret föreslår att klubbens vinterförvaring av båtar bör ske ute i Lövsta. Förvaltningen informerar vidare om att även sjöscoutkåren S:t Göran har sin bas för seglingsverksamhet för cirka 160 sjöscouter med sina 13 båtar inom detta område. Essinge BK påverkas även av förslaget på så sätt att ca 170 kvm uppläggningsyta, för 5-6 båtar, föreslås tas bort till förmån för ett bostadshus. Idrottsförvaltningen anser att det behöver studeras hur sjöscoutkåren S:t Göran ska kunna fortsätta med sin seglingsverksamhet på Lilla Essingen. Förvaltningen menar att två alternativ kan skönjas. Det första innebär att man ser till att få till en bred brygga inom området för nya bryggor åt Lilla Essinge BK, som kan härbärgera kårens jollar genom att dessa läggs upp på bryggan. Ett annat alternativ menar man är att det kan utredas om kåren kan inrymmas vid Lux BK. Idrottsförvaltningen framhåller vidare att scoutkåren även behöver ha tillgång till toalett samt förråd för segel med mera i rimlig närhet till sin jollebrygga.

Idrottsförvaltningen anser att föreslaget läge för nya bryggor åt Lilla Essinge BK ser ut att vara godtagbart. Vad gäller ersättning för uppläggningsplatserna som försvinner anser förvaltningen att den föreslagna platsen i Lövsta kan vara acceptabel under förutsättning att en hel del investeringar görs ute i Lövsta. Idrottsförvaltningen skriver att de uppläggningsplatser som försvinner för Essinge BK ser ut att kunna ersättas inom området för Lux BK om det staket med grind som finns i områdets västra del flyttas något närmare Essingeleden samt att några smärre markjusteringar görs så att uppläggningsområdet kan nyttjas effektivare.

Idrottsförvaltningen förutsätter att alla kostnader som uppstår för att evakuera de aktuella mark- och vattenområdena, i sin helhet belastar exploateringsprojektet, då varken båtklubbarna eller idrottsförvaltningen har några medel för detta.

Kulturnämnden

Nämnden anser att planen bör omarbetas så att öns industrihistoria beaktas och den kulturhistoriskt värdefulla industrianläggningen bevaras. Vidare anser nämnden att den del av planen som omfattar utfyllnad och ny bebyggelse i den forna hamnen är olämplig från kulturhistorisk synvinkel. Denna del av planen bör utgå.

Övriga remissinstanser

Fortum Distribution AB

Fortum Distribution AB har ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el.

AB Fortum Värme

Inom planområdet finns befintliga fjärrvärmeledningar. Fortum Värme kan erbjuda fjärrvärme då fastigheten har det redan idag. För att kunna planera nya ledningar och ledningsomläggningar samt säkra befintlig drift med så få driftstörningar som möjligt är det bra med tidig information och samrådsmöte framhåller Fortum Värme. Fortum Värme informerar om att åtgärder i Fortum Värmes distributionsanläggningar utförs av Fortum Värme och bekostas av byggherre enligt gällande avtal. Fortum Värme anser att det är Viktigt att genomförandeavtal tecknas snarast möjligt. I sitt yttrande skriver AB Fortum Värme att Stockholm gas inte har några synpunkter på planförslaget. Möjlighet till gasleverans finns då gas finns i omgivande gator.

Hyresgästföreningen Kungsholmen

Hyresgästföreningen Kungsholmen har på delegation från Hyresgästföreningen region Stockholm fått uppdraget att svara på aktuell remiss.

Hyresgästföreningen framhåller att Lilla Essingen är landets hårdast exploaterade område vill därför värna om de befintliga parkområdena.

Hyresgästföreningen motsätter sig förslaget med hänsyn till att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid och för partiklar invid Essingeleden överskrids i dagsläget, och för att bullernivåerna inom området vida överskrider de gällande normerna. Hyresgästföreningen Kungsholmen menar att de senaste förändringarna av lagstiftningen hindrar att dessa problem åtgärdas i efterhand. Hyresgästföreningen anser att ett nytt förslag kan läggas fram när ersättning för Essingeleden är genomförd.

Hyresgästföreningen Kungsholmen menar att såsom på 60-talet bör staden satsa på att utveckla nya områden med tillhörande infrastruktur som idag är skogs- och jordbruksmark i Stockholms län för nybebyggelse av bostäder i mycket större omfattning än stadens nuvarande planer.

Svensk Handel

Svensk Handel avstår från att lämna något yttrande.

Swedavia AB, Bromma Stockholm Airport

Swedavia informerar i sitt yttrande om att Bromma flygplats är av riksintresse för luftfarten vilket innebär att det inte enbart är flygplatsområdet som ska skyddas, utan även de omgivande influensområdena för buller, hinderskydd och flygprocedurer. Swedavia har inga synpunkter på planförslaget med avseende på flygbuller. Swedavia har inte heller i övrigt något att erinra mot planen eftersom planerade byggnadshöjder underskrider flyghinderyta klass 3C. Swedavia informerar vidare om att en lokaliseringsbedömning, även kallad flyghinderanmälan, med tillhörande flyghinderanalys ska beställas av uppföraren av planerat byggnadsverk högre än 20 meter (45 meter inom sammanhållen bebyggelse) i god tid innan planerat uppförande. Vidare

informerar Swedavia om att föremål med en höjd av 45 meter eller högre över mark- eller vattenytan ska hindermarkeras enligt Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Lilla Essinge Båtklubb (LEBK)

LEBK framför synpunkten att för en fungerande båtklubb krävs möjligheter till varvsverksamhet som omfattar hamn, varvsområde och klubbhus. Möjligheter till barn- och ungdomsverksamhet måste hanteras i detaljplanen.

Essinge Båtklubb (EBK)

EBK är emot planförslaget då det minskar uppläggningsytan för klubbens båtar, att den grind som förbinder varvet och hamnen eventuellt försvinner och att huvudkranen och inkommande el med tillhörande skåp hamnar utanför EBK:s eventuellt nya område. EBK vill att vägen dras annorlunda vilket kan skapa utrymme för de platser som försvinner.

Lux Båtklubb (LBK)

LBK framför att de indirekt påverkas av förslaget genom ett ökat intresse av varvsplatser inom området. LBK ser positivt på att antalet hamnplatser för de tre klubbarna totalt ser ut att kunna bli oförändrat. LBK skriver att med några ändringar av bl.a. flytbryggornas läge i Mariebergssundet så bör det totala antalet hamnplatser kunna öka något. LBK ställer sig negativa till att LEBK:s varvsområde försvinner samt att EBK:s varvsområde minskas. LBK framhåller att ett fritidsbåtliv i föreningsform bygger på att medlemmarna har skyddade hamnplatser, goda varvsplatser för vinteruppläggning samt föreningslokaler, verkstäder, förråd med mera i närhet till varandra och så långt möjligt nära boendet.

LBK anser att stora ansträngningar måste göras för att öka antalet varvsplatser på Lilla Essingen. LBK anser vidare att en inventering av möjligheterna måste genomföras både inom EBK:s och LBK:s varvsområden och i klubbarnas närhet. LBK framhåller att en framtida hamnanläggning måste möta det ökade intresset med fler hamnplatser men även möta ökade krav på miljöanläggningar, ungdomsverksamhet mm. Båtklubbarna på Lilla Essingen har gemensamt utvecklat ett förslag till hur bryggorna ska placeras för att få fler och skyddade hamnplatser.

Samverkansgruppen Primus (SP)

SP framhåller att berörda båtklubbar konstaterar att detaljplaneförslaget i hög grad minskar möjligheterna för båtklubbarnas medlemmar och de boende på Lilla Essingen att få ett aktivt lokalt fritidsbåtliv i föreningsform. Enligt båtklubbarna bygger fritidsbåtliv i föreningsform på att medlemmarna har skyddade och säkra hamnplatser, funktionsdugliga varvsplatser för vinteruppläggning samt föreningslokaler, verkstäder, förråd mm i närhet till hamn- och varvsplatser. Båtklubbarna konstaterar även att det finns ett stort och ökande intresse för ett aktivt fritidsbåtliv hos de boende på Lilla Essingen.

Övriga, ej sakägare

Essingeöarnas Hembygdsförening (EH)

EH är kritiska till planförslaget miljöpåverkan avseende buller och luftföroreningar, och anser att fastighetsägarna ska friskrivas alla krav på att själva bekosta åtgärder. EH efterlyser en redogörelse på hur kollektivtrafiken ska förstärkas. EH anser att den planerade bebyggelsen inte får hindra en utbyggnad av gc-bana på den så kallade lokalbron. EH ställer sig tveksam till förslaget att fylla ut viken i Primusparken. EH vill att så mycket som möjligt av de nya bostädernas skall byggas på nuvarande kvarteret Primus mark.

Sjöscoutkåren S:t Göran (SSG)

SSG ställer sig positiv till att det byggs fler bostäder. SSG vill att hänsyn tas till SSG:s behov av bryggplatser, förråd och samlingsytor i vidare planarbete. SSG betonar att det är viktigt att vinteruppläggningsplatsen för deras båtar ligger i närheten av där scouterna/barnen bor.

Lilla Essinge-odlarnas styrelse (LEO)

LEO driver en förening med odlingslådor på den plats som stadsdelsförvaltningen anvisat och undrar var odlingslotten får plats i planförslaget? LEO hoppas att utrymmet får vara kvar och snarare utökas.

Nina Hjerpe m.fl. (NH m.fl.), (sammanlagt 13 namnunderskrifter)

NH m.fl. anser att träden ska bevaras ur miljösynpunkt för människor och djur.

5 boende m.fl. (sammanlagt 141 namnunderskrifter) (BB m.fl.)

BB m.fl. anser att planförslaget kommer att innebära en uppsplittring av grönytor med en markant förändring av deras karaktär och tillgänglighet. BB m.fl. anser att planhandlingarna ger en vilseledande presentation av verkligheten genom att hävda att parkytan kommer att öka i omfattning.

BB m.fl. anser vidare att utredningen inte har tagit hänsyn till att Lilla Essingen enligt Miljöbalkens kapitel 4 (Mälaren med öar och strandområden) utgör ett Riksintresse, med tanke på sina naturhistoriska såväl som kulturhistoriska värden. BB m.fl. anser att man inte tagit hänsyn till, eller utrett, den mycket komplexa bilden av luftföroreningar och hälsovådligt buller samt störningar från sjösidan. BB m.fl. önskar se en oberoende utredning angående detta med hänsyn tagen till EU-normer för buller och partikelhalter.

BB m.fl. efterfrågar en redovisning av hur ökad efterfrågan på den redan idag ansträngda kollektivtrafiken ska hanteras. BB m.fl. välkomnar ny bebyggelse på redan ianspråktagen mark.

Boende (B), Primusgatan 51, Köksfläkten I

B anser att Lilla Essingen redan är överbefolkad, och menar att Primusparken är det sista stället för ungdomar och andra boende på ön att vistas på. B anser att man bör bygga högt på platsen för befintliga byggnader för att på så sätt kunna bevara parken.

Boende (B), Primusgatan 50, Köksfläkten I

B anser att planförslaget innebär en för stor utbredning mot vattnet. B anser att dagens bäge parkområden kraftigt kommer att desarmeras. Att ändra

nuvarande användning av befintliga byggnader från kontor och industri till bostäder anser B vara ok. B anser inte att det finns särskilda skäl till att upphäva strandskyddet. B framhåller parkområdenas kvaliteter.

Boende (B), Primusgatan 53, Köksfläkten I

B ser planförslaget som ett mycket positivt inslag och tror att förslaget kommer att lyfta området betydligt, göra det mer levande och stadslikt. B anser att en satsning på utveckling inom tullarna är positivt i och med att Stockholm växer och behöver fler bostäder.

Boende (B), Primusgatan 54, Köksfläkten I

B anser att skateboardområdet, basketplanen och träden inom området ska bevaras, och framhåller att ytan länge har varit viktig för ungdomar. B tar vidare upp att sjöutsikten förstörs för bostadsrättsinnehavare som exempelvis bor på Primusgatan 54, 52 och 53, med en värdeminskning som följd.

Boende (B), Primusgatan 51, Köksfläkten I

B anser att planförslaget inte bör genomföras med hänsyn till överbefolkning av Lilla Essingen, vilket B bland annat anser kan ge problem med parkeringsplatser och allmänna kommunikationer. Vidare framhåller B hälsoproblem såsom ökat lokalt buller och avgaser för de lägenheter som ligger vid Primusgatan samt minskat ljusinsläpp/solljus. B lyfter även frågan kring problem med service såsom dagisplatser. Övriga frågor som B anser är skäl till att inte genomföra planen är minskning av parkområden samt minskat värde för de lägenheter som ligger på Primusgatan.

Boende (B), Primusgatan 53, Köksfläkten I

B anser att grönområden på Lilla Essingen måste bevaras. B har ingenting emot att det byggs på befintlig bebyggd fastighet, men är kritisk till förslaget att bygga ända ner till vattnet.

Boende (B), Luxgatan 37, Köksfläkten I

B anser att ön redan är tätbefolkad och har en brist på parkeringsplatser. Vidare anser B att det är synd att minska på de grönområden som finns, däribland hundrastgården och skateparken som B menar används flitigt av både barn och ungdomar. B lyfter fram befintliga grönområdenas värden. B uttrycker även en oro avseende skärmhusets påverkan på bullernivån och luftkvaliteten i området.

Boende (B), Primusgatan 51, Köksfläkten I (Två separata yttranden)

B är kritisk till att bygga ett "skärmhus" vid Essingeleden med hänsyn till bullernivåer och luftflöden. B anser att skärmhuset ska placeras längre bort från Essingeleden samt att höjden på huset blir lägre. B befärar att befintlig park kommer att förvandlas till en innegård.

Boende (B), Primusgatan 51, Köksfläkten I

B är kritisk till planförslaget med avseende på dess konsekvenser för befintliga grönområden. B anser att befintliga byggnader bör göras om till äldreboende och studentlägenheter så att Lilla Essingens "gröna lunga" kan bevaras. B framhåller brister avseende de kommunala kommunikationsmedlen, och undrar hur det ska lösas om planförslaget genomförs? B tar vidare upp frågan om vart hundar ska rastas?

Boende (B), Primusgatan 50, Köksfläkten I

B vill att det planeras in färre hus och att det planerade "skärmhuset" inte byggs alls. B anser att det är viktigt att behålla mer öppna ytor och befintliga träd. B vill att en opartisk utredning görs av de konsekvenser den nya byggnationen medför totalt sett men särskilt med fokus på skärmhusets påverkan på luft och buller. B framhåller vidare att det idag finns brister i kapaciteten för kollektivtrafiken samt i tillgängligheten till busshållplatserna. B undrar hur kommunikationerna ska lösas?

Boende (B) Primusgatan 50, Köksfläkten I

B framhåller att inget mer buller utöver det som beräknades för bebyggelsen i Luxområdet accepteras och anser att kostnaden för bullerdämpande åtgärder på befintlig bebyggelse ska åläggas kommun eller fastighetsägare i Primusområdet.

Boende (B), Primusgatan 51, Köksfläkten I

B är kritisk till mätningen som gjorts av Stockholm och Uppsala läns luftvårdsförbund. B undrar varför mätningar inte gjorts på plats och varför mätningar inte gjorts från befintlig byggnad? B framför att en opartisk utredning bör göras som anger vilka åtgärder som behövs för alla boende kring Lilla Essingen.

Två boende (BB), Luxgatan 37 respektive Primusgatan 50 (Två separata yttranden)

BB lyfter fram negativ påverkan under byggtiden. BB menar att barn och ungdomars möjlighet till fritidsaktiviteter försvinner på ön. BB vill att området bebyggs med betydligt färre hus än vad planförslaget medger, och att den nya bebyggelsen skyddas på något annat sätt än genom föreslaget skärmhus.

Två boende (BB), Primusgatan 52 respektive Primusgatan 69

BB framhåller en oro över båtklubben samt sjöscouternas framtid. BB undrar hur det blir med parkeringsplatserna där hundrastgården planeras, och hur det blir med saneringen av marken? BB uttrycker en oro över solförhållandena på planerade grönytor. BB framhåller att befintliga grönområden och funktioner är viktiga för barn och ungdomars lek m.m. BB vill bevara den unika strandlinjen och grönskan. BB efterlyser en större livsmedelsaffär.

Boende (B), Primusgatan 98, Lux 5

B ställer sig negativ till att grönområden tas bort, och menar att Lilla Essingen känns överbefolkad redan som det är idag. B anser att det inte behövs fler bostäder, restauranger eller butiker på ön. B anser att kommunikationerna redan är överansträngda och undrar hur det ska lösas?

Boende (B), Geijersvägen 46

B anser att området behöver hållas fritt från bostäder för att kunna nyttjas för rekreation och aktiviteter såsom löpning, skateboardåkning etc.

Boende (B) (Två separata yttranden)

B anser att Lilla Essingen är trångbodd som det är redan idag. B framhåller att platsen är en flitigt använd friluftsplats, och att området är viktigt för djur och natur.

Boende (B), Primusgatan 71, Köksfläkten 3

B anser att de boende på Lilla Essingen behöver planområdets grönområden för motion, friskvård, hundrastning etc.

Boende (B), Primusgatan 100, Lux 4

B är positiv till förslaget och framhåller bland annat att behovet av bostäder i Stockholm som helhet är stort. B anser att man i samband med den föreslagna exploateringen skulle kunna utnyttja vattnet på ännu fler sätt. B anser att kollektivtrafiken måste bli bättre. B menar att det borde vara möjligt att t.ex. kunna ha ett par tre högre hus. B vill att cyklisternas behov ska beaktas så långt som möjligt.

Boende (B), Primusgatan 78, Lux 6

B undrar varför projektet omfattar såpass många lägenheter som 600? B efterlyser fler hyresrätter. B anser vidare att det är synd att grönområden försvinner, och uttrycker en oro för framtida störningar.

Boende (B), Primusgatan 59, Köksfläkten 2

B anser inte att det finns plats för 600 lägenheter till på Lilla Essingen. B anser att parkerna, båtklubbar etc. behövs för att behålla en bra livskvalité. B anser vidare att luftkvaliteten är dålig redan idag, och undrar hur vi ska klara den miljöpåverkan det innebär med tillkommande trafik.

Boende (B), Primusgatan 98, Lux 5

B anser att det är bra med fler bostäder, men menar samtidigt att är viktigt att de grönområden som finns bevaras. B framhåller att lite äldre barn (11 år och uppåt) vill ha sin skatepark kvar.

Boende (B), Primusgatan 87, Köksfläkten 5

B anser att tillkommande 600 bostäder kommer att göra pendlingssituationen ohållbar. B undrar hur en lösning på problemet ser ut?

Boende (B), Essinge Brogata 20, Primusköket 10

B ställer sig negativ till nya bostäder på den plats där Essingens Strandbad finns idag. B anser att om bostäder ska byggas så borde det räcka med den yta som är närmast Essingeleden.

Boende (B), Primusgatan 74, Lux 6

B ställer sig mycket negativ till planförslaget, till att grönområden försvinner och till att båtklubben får flytta. B framhåller ökad trängsel i trafik och kollektivtrafik samt försämrad luftkvalitet. B ställer sig frågande till var de barnfamiljer som flyttar in ska få plats för sina barn på förskola och skola?

Boende (B), Patentgatan 5, Köksfläkten 6

B framhåller att kollektivtrafikens kapacitet inte är tillräcklig. Om dessa lägenheter ska byggas så anser B att tvärbanan måste dras fram först.

Boende (B), Primusgatan 76, Lux 6

B anser att Lilla Essingen redan är överbefolkad, och lyfter parkeringsproblem och brister i kollektivtrafiken. B vill bevara de grönytor som finns, och vill inte ha ett nytt "Hornsberg". B framhåller förhöjda vattennivåer i Mälaren.

Boende (B), Primusgatan 60, Köksfläkten 7

B välkomnar en nybyggnation, men vill se planer för hur man ska hantera kommunala transportfrågor. B framhåller brister i dagens kapacitet.

Boende (B), Luxgatan 11, Kylskåpet 3

B anser att busstrafiken fungerar dåligt idag och undrar vilka lösningar som planeras för kommunikationerna?

Boende (B), Primusgatan 64, Köksfläkten 7

B anser att brf Essinge Kaj borde betraktas som sakägare. B vill att skärmhuset inte byggs så högt och nära Essingeleden med hänsyn till buller och luftkvalitet, att träd vid vattnet ska bevaras, att stadens äldsta båtklubb får finnas kvar, att vattenspeglar inte fylls ut samt att staden i god tid ska bjuda in till ett nytt samråd och utställning som ger en realistisk bild av hur växtligheten kommer att se ut.

Boende (B), Rålambsvägen 21, Signallyktan 1

B framhåller begränsningar i kapaciteten på buss nummer 1 och att det felaktigt står beskrivet att buss 49 går mot Liljeholmen. Inför granskningen tycker B att det krävs en utredning av en gångbro mot Kristineberg. B anser att kollektivtrafiken måste vara tillgänglig från planområdet.

Boende (B)

B ställer sig positiv till planförslaget och bebyggelsens variation. B framhåller fördelar med en sluten kvartersform.

Boende (B), Fridhemsgatan 62

B ställer sig mycket positiv till att en skatepark planeras inom området och anser att det är viktigt att en ny anläggning utformas i samråd med aktiva.

Boende (B), Primusgatan 78, Lux 6

B framhåller värden i befintlig strandpromenad. B anser att utrymme bör ges för en matbutik av ett lite större format. B framhåller bristande kapacitet hos allmänna kommunikationer och att det är ont om parkeringsplatser. B anser att det bästa vore om tvärbanan byggs ut till Lilla Essingen och vidare till tunnelbana.

Boende (B), Strålgatan

B ställer sig negativ till planförslaget då B anser att det kommer att ändra karaktären på området i alldeles för stor omfattning.

Boende (B), Essinge Brogata 13, Rensnålen 2

B är negativ till att planförslaget förstör befintlig badplats med bryggbad. B vill inte ha något nytt "Hornsbergsstrand", och anser att Lilla Essingen kommer att bli för tätt bebyggd.

Två boende (BB), Essinge Brogata 8, Primusköket 4

BB motsätter sig planförslaget bland annat för dess påverkan på befintliga grönområden. BB framhåller befintliga kvalitéer såsom möjlighet till styrketräning. BB ställer sig frågande till vad som kommer att hända med skateboard-ytan inom området? BB är kritiska till skärmhuset och dess

konsekvenser för buller och luftföroreningar. BB undrar hur transportfrågorna är tänkta att lösas?

Boende (B)

B har en förhoppning om att en ökad exploatering leder till bättre service samt bättre kollektivtrafik. B önskar en översyn av fotgängarnas situation bland annat vid busshållplatsen vid Primusgatan. B framför en förhoppning om en utredning av vidare möjlig utbyggnad av spårtrafik. B hoppas att det kommer att byggas ett barnvänligt bad, och framhåller önskemål om att gatorna inte förses med kullersten.

Boende (B), Norrskogsvägen 7

B framhåller att fastigheternas utformning innebär att ljud reflekteras från Essingeleden rakt mot fastigheter belägna på Stora Essingen. B efterlyser en utredning kring vilken konsekvens planerad bebyggelse får på bullersituationen för kringliggande bebyggelse.

Boende (B), Strålgatan 31, Dammsugaren 6

B anser att ny bebyggelse bör placeras på platsen för befintlig bebyggelse, och att befintliga parker, båtklubb med mera ska bevaras.

Boende (B), Primusgatan 81, Köksfläkten 4

B vill se färre hus och att befintlig park och stora träd bevaras och lyfter fram kvalitéer inom befintliga grönområden. B är kritisk till "Skärmhuset" som skydd för den nya bebyggelsen. B anser att en opartisk utredning ska tas fram avseende planförslagets negativa konsekvenser med betoning på skärmhuset. B framhåller brister i kollektivtrafiken och undrar hur nya restauranger ska kunna löna sig när en stor mängd arbetsplatser försvinner?

Boende (B), Essinge Brogata 6, Primusköket 3

B är positiv till planförslaget. B framhåller att området är i behov av en större livsmedelsbutik.

Boende (B), Primusgatan 65, Köksfläkten 2

B framhåller att kollektivtrafiken är hårt belastad och att planförslaget saknar konkreta planer på hur kollektivtrafiken ska utvecklas. B anser att planförslaget bör ta höjd för framtida behov av skolplatser. B anser vidare att det på Lilla Essingen ska finnas en variation av funktioner.

Boende (B), Luxgatan 13, Rensnålen 2

B anser att planförslaget inte ligger i linje med översiktsplanen och lyfter vidare miljöfrågor kopplat till ny bebyggelse och kommunikationer. B tycker att stadsodling och ytor för social samvaro måste tas tillvara. B anser att strandskyddet ska gälla och att inga dispenser ska ges. B anser vidare att minst 2/3 av alla lägenheter som byggs ska vara hyresrätter.

Boende (B), Disponentgatan

B anser att man bör utreda om kontorslokalerna kan byggas om till billiga bostäder för människor med olika inkomstklass. B anser vidare att Östra Primusparken bör bevaras och att möjligheten att överdäcka/glasa in delar av Essingeleden bör utredas för att minska buller och luftföroreningar.

Boende (B), Essinge Brogata 10, Primusköket 5

B motsäger sig planförslaget, bland annat på grund av minskade rekreatiomöjligheter, att djurlivet riskerar att minska samt ökat buller. B anser att kollektivtrafiken måste byggas ut.

Boende (B), Primusgatan 57, Köksfläkten 2

B anser att de beräkningar som gjorts på mängden grönyta i planförslaget är missvisande och efterlyser resonemang kring kvalitet. B påpekar att planförslaget strider mot Stockholms stads miljöprogram. B framhåller att Västra Primusparken var en kompensation för Luxområdet. B ställer sig frågande till vilka särskilda skäl som skulle motivera strandskyddsdispens? B anser att planförslaget kan modifieras genom att minska antalet lägenheter och bygga på redan bebyggd mark.

Boende (B), Primusgatan 57, Köksfläkten 2

B anser att planförslaget kommer att få en negativ påverkan på tillgången till områden för rekreation, och framhåller att Västra Primusparken var en kompensation för byggandet inom "Luxområdet". B påpekar att den biologiska mångfalden kommer påverkas negativt. B menar att planförslaget ändrar den demografiska balansen på ön och att borttagandet av arbetsplatser kommer att påverka förutsättningar för den kommersiella servicen negativt. B framhåller brist på skolplatser och att planförslaget borde reservera plats för en skola.

Två boende (BB), Primusgatan 60, Köksfläkten 7

BB protesterar starkt emot planförslaget och hoppas att hänsyn tas till miljö samt de boende och alla barn som använder parken dagligen. BB råddande begränsningar avseende utevistelse för förskolan Luxviken p.g.a. av avgaser m.m. BB framför vidare att skolan är överfull och att det saknas idrottsplatser för barn.

Boende (B), Lidnersplan 11

B vill bevara grönområden och anser att så många och så stora bostadshus inte passar in. B anser att hamn och sjöscouter borde få finnas kvar.

Boende (B), Strålgatan 35, Dammsugaren 4

B ställer sig positiv till planförslaget. B tror att det bland annat kommer att skapa tryggare och mer kvalitativa grönytor.

Boende (B)

B undrar hur Stockholms stad har planerat att kollektivtrafiken ska klara ökningen av resenärer? B undrar vidare om SL är delaktiga i projektet? B efterfrågar en utredning avseende hur den stora befolkningsökningen kommer att påverka livsmiljön och vilka konsekvenser det kommer få i ett längre perspektiv.

Två boende (BB), Strålgatan 2 respektive Gjörwellsgatan 15

BB anser att en lugn oas för rekreation försvinner och att Lilla Essingens karaktär av riktig stad att suddas ut. BB är kritiska mot placeringen av bostäder och förskola invid Essingeleden, till igenfyllning av delar av Essingefjärden samt förvisningen av båtklubb och sjöscouter.

Boende (B), Luxgatan 7, Blåslampan 1

B ifrågasätter valet av kvartersstruktur, vilken Binte anser samspelar med det bebyggelsemönster som finns i övrigt på Lilla Essingen. B tycker att möjligheten till variation i struktur och exploateringsgrad inom området bör studeras vidare tillsammans med det stora utrymme som blir under Essingebron. B anser vidare att större omsorg bör läggas på strandlinjen. B är kritisk till att Hus 1 sträcker sig långt mot vattnet och blockerar den visuella kontakten från gångstråket.

Boende (B), Fatburs Brunnsgata 33

B uttrycker en oro över att Lilla Essingen kommer att omvandlas till en "sovstad" när arbetsplatserna försvinner.

Boende (B)

B framhåller att föreslagen bebyggelse längs Essingeleden stänger av utsikten för hyresgäster i husen längs Essinge Brogata. B tycker att hushöjden bör halveras. B anser vidare att planförslaget spär på segregation och framhåller negativ påverkan av ökade bullernivåer. B anser att en konsekvensanalys saknas för kollektivtrafiken, befintlig bebyggelse samt för de boende på ön.

Boende (B), Primusgatan 88, Lux 5

B vill bevara befintliga grönområden. B framhåller att parkeringssituationen och kollektivtrafiken är ansträngd redan idag, samt att köerna är långa till förskolorna. B uttrycker oro över försämrad luftkvalitet.

Två boende (BB), Primusgatan 110, Lux 4

BB menar att befintliga grönytor behövs för rekreation, lek etc. BB föreslår att man bygger bostäder på Vasakronans fastighet. BB är oroade för att Lilla Essingen kommer att utvecklas till en "sovstad". BB framhåller att det finns unika popplar inom planområdet. BB är kritiska till föreslaget skärmhus och uttrycker en oro över ökad partikelbelastning samt ökade bullernivåer. BB undrar hur barnomsorgen ska tillgodoses, samt hur parkeringsfrågan och kollektivtrafiken ska lösas? BB undrar hur djuren ska skyddas vid en exploatering?

Boende (B), Patentgatan 5, Köksfläkten 6

B redovisar två förslag till hur kommunikationerna kan lösas för det nya området. Det ena förslaget handlar om mer kollektivtrafik samt mer plats för cykel- och gångtrafikanter. I det andra förslaget föreslås mer parkering. B anser att dagens mängd grönyta/boende inte upplevs som ett problem. B noterar att det saknas plats för exempelvis en större mataffär samt skolor för äldre barn och vuxna, och ser gärna en större fastighet i stil med Lindhagensgallerian centralt i området.

Boende (B), Primusgatan 64, Köksfläkten 7

B vill att skärmhuset inte ska byggas så högt och så nära Essingeleden. B anser att de träd som växer vid vattnet samt stadens äldsta båtklubb inte ska tas bort. B anser vidare att vattenspeglar inte ska fyllas ut och att det i god tid ska bjudas in till ett nytt samråd med en ny utställning där det ges en korrekt information med planskisser och modeller som ger en realistisk bild av hur växtligheten kommer att se ut.

Boende (B), Primusgatan 81, Köksfläkten 4

B anser att föreslaget antal bostäder är orimligt stort. B uttrycker en oro för ökade luftföroreningar och bullernivåer. B vill bevara befintlig park och träd, och vill att ny bebyggelse skyddas på annat sätt än genom planerat skärmhus. B framhåller brister i kollektivtrafiken. B undrar hur planerade restauranger och caféer ska kunna löna sig när så många arbetsplatser försvinner? B begär att det genomförs en opartisk utredning av vilka negativa konsekvenser byggnationen kommer att få.

Boende (B)

B protesterar starkt mot det planerade bostadsprojektet. B framhåller att småföretagen, restauranger och caféer på Lilla Essingen är beroende av kontorsarbetare som bor eller arbetar på ön för intäkter, och menar att planerat projekt skulle innebära att caféer och restauranger på ön kommer att förlora en stor del av sina vardagsinkomster och därmed gå i konkurs.

Boende (B), Primusgatan 58, Köksfläkten 7

B anser att befintlig bebyggelse kan rivas eller byggas om, men vill att resterande del av området bevaras. B framhåller att det är viktigt att tänka på alla risker med att bygga nära vatten. B framhåller strandpromenadens och befintliga parkers värden. B framhåller brister i kollektivtrafiken. B är kritisk till hundrastgårdens nya placering.

Två boende (BB), Luxgatan 21, Köksfläkten 6

BB anser att exploateringsgraden är för hög med många negativa konsekvenser som följd såsom ökade luftföroreningar samt ökad privatbilism. BB föreslår att nuvarande fastigheter inom Primusområdet byggs om till bostäder, och att området i övrigt lämnas orört. BB är kritiska till utformningen av föreslagna parkmiljöer och strandpromenad. BB befärar att samma problematik som finns kring Hornsbergs strand kommer att uppstå här när även besökare till bad och caféer etc. behöver parkeringsplatser.

Boende (B), Lilla Essingen

B anser att grönområdena inom planområdet behövs som avlastning för den befintliga, täta bebyggelsen på ön. B menar att de mål avseende grönområden som finns på Stockholms stads hemsida inte följs i aktuellt planförslag. B befärar att dagens offentliga grönområde kommer att ändra karaktär och upplevas privatiserat, och undrar var förskole- och dagisbarn ska ta vägen för att få vara ute i naturen? Vidare framhåller B att sällsynta och unika träd kommer att försvinna, när de istället borde skyddas.

B uttrycker en oro över att partiklar och emissioner kommer att ligga kvar i den korridor som bildas runt Essingeleden av det nuvarande höga huset och det nya skärmhuset. B anser att en ny utredning bör göras med avseende på detta. B anser att planförslaget skapar en "sovstad" då arbetsplatser som utgör ett viktigt underlag för nuvarande restauranger försvinner. B uttrycker vidare en oro över vad tillkommande boende och bilar kommer att innebära för trafiksituationen och kommunikationerna, och anser att parkeringstalet är för lågt. B undrar varför inte kontorsverksamheten kan vara kvar om det anses vara goda förutsättningar för kollektivtrafik? B undrar vidare varför det inte finns en plan från SL jämte aktuellt planförslag? B anser dessutom att man jämte

detaljplanen redan borde ha säkerställt pendeltrafik per båt från ön med hänsyn tagen till var folk reser.

B befärar att tillkommande bostäder kommer att innebära mer stök och liv och att området utvecklas till ett nytt "Hornsberg". B befärar vidare att värdet på lägenheterna på ön kommer att sänkas. B anser att bullerberäkningar bör göras för föreslaget skärmhus, samt att sjövägar bör utredas för transporter under rivnings- och byggperioden.

Boende (B), Lilla Essingen

B framhåller att det idag inte finns någon godkänd plan för allmänna kommunikationer med anledning av aktuellt planförslag, vilket yttranden menar strider mot gällande EU-lagstiftning. B befärar att planerat skärmhus tillsammans med befintligt skärmhus på andra sidan Essingeleden kommer att göra att luftföroreningar blir kvar. B menar att redovisade miljömätningar inte tar tillräcklig hänsyn till detta. B ställer sig frågande till om mätmetoderna följer gällande EU-normer. B menar att planförslaget kommer leda till att Lilla Essingen blir en miljömässigt trist sovstad. B kritiserar planhandlingarnas definitioner av parkområde. B anser att strandskyddet verkar vara illa utrett rent juridiskt och riskerar att kollidera med gällande EU-lagstiftning. B anser att Stockholm stad behöver visa att allt utredningsmaterial följer gällande EU-lagstiftning och EU-normer.

Boende (B), Stockholm

B som bedriver en seglarskola på Lilla Essingen vill att yta reserveras i detaljplanen som kan användas för seglare och till andra vattenaktiviteter. Ytan som behövs är för en lågbyggd brygga och ett strandområde. B önskar även en lokal för ombyte, förvaring m.m.

Boende (B), Lilla Essingen

B tycker att de befintliga husen bör byggas om till bostäder, förskola och äldreboende. B anser vidare att befintliga grönområden ska bevaras.

Fyra boende m.fl. (BB m.fl.), Lilla Essingen

BB m.fl. vill att planförslaget omprövas och ges bättre tillgång till grönytor, samt att hänsyn tas till bullerstörningar, luftföroreningar m.m. BB m.fl. anser att föreslagna 600 bostäder innebär en överexploatering, och en alternativ lösning efterfrågas där endast redan exploaterad mark bebyggs med bostäder och kontor. BB m.fl. ifrågasätter utformningen av skärmhuset. BB m.fl. ifrågasätter vidare planstrukturen och dess innehåll med hänsyn till begrepp som blandstad och innerstadsmiljö. BB m.fl. befärar att området kommer att genomgå en strukturell förändring till renodlad sovstad med exklusivt boende för välbeställda. BB m.fl. menar att planförslaget och dess utredningar inte har tagit hänsyn till att Lilla Essingen enligt Miljöbalkens kapitel 4 utgör ett riksintresse. Vidare anser yttrandena att planförslaget inte överensstämmer med gällande översiktsplan. BB m.fl. ifrågasätter om det finns särskilda skäl att upphäva strandskyddet, och vill att samtliga träd längs med promenaden bevaras.

BB m.fl. framhåller värdet av befintliga parker och grönytor. BB m.fl. betonar vidare det hänvisades till dessa grönytor när den täta bebyggelsen vid Luxområdet kritiserades. När det gäller planhandlingarnas redovisning av

andelen parkyta före och efter exploatering så ifrågasätter BB m.fl. definitionen av park, och anser att redovisningen ger en missvisande bild av verkligheten. BB m.fl. vill att en oberoende utredning genomförs av miljökonsekvenser som inkluderar störningar från sjösidan, och som tar hänsyn till EU-normer för buller och partikelhalter. BB m.fl. anser att behovet av kollektivtrafik samt goda cykelbanor inte har uppmärksamats tillräckligt i planförslaget, och ställer sig frågande till hur trafikflöden/tillkommande parkeringsplatser ska lösas samt realismen i planförslagets beräkning av antalet tillkommande bilar (0,5 bil per hushåll).

Boende (B)

B berättar att det finns bäver i båthamnen i den del som planeras att fyllas ut, samt att det finns ett flertal trädiskador inom området.

Boende (B), Lilla Essingen

B anser att befintlig parkmark behöver bevaras. B anser att det är viktigt att rekreationsstråket som finns runt ön även fortsättningsvis upplevs som allmänt. B framhåller att pilarna som växer runt ön är karaktärsbildande och viktiga för landskapsbilden. B ställer sig kritisk till bebyggelsens (hus 1 och 4) utbredning mot vattnet, och uttrycker en oro över att den viktiga kontakten mellan öns olika sidor på så sätt går förlorad. B anser att idén med ett strandbad är positivt ur ett barnperspektiv. B framhåller att kollektivtrafiken är hårt belastad och fungerar dåligt idag, och ställer sig frågande detta problem ska hanteras vid en förtätning? B undrar om en utredning har gjorts avseende skärmhusets påverkan på bullernivåer samt luftkvalitet på de gamla delarna av Lilla Essingen?

Boende (B), Lilla Essingen

B ställer sig bakom Essingeöarnas Hembygdsförenings yttrande.

Arne Fredlund
planchef

Giuliana Conciauro
planarkitekt